

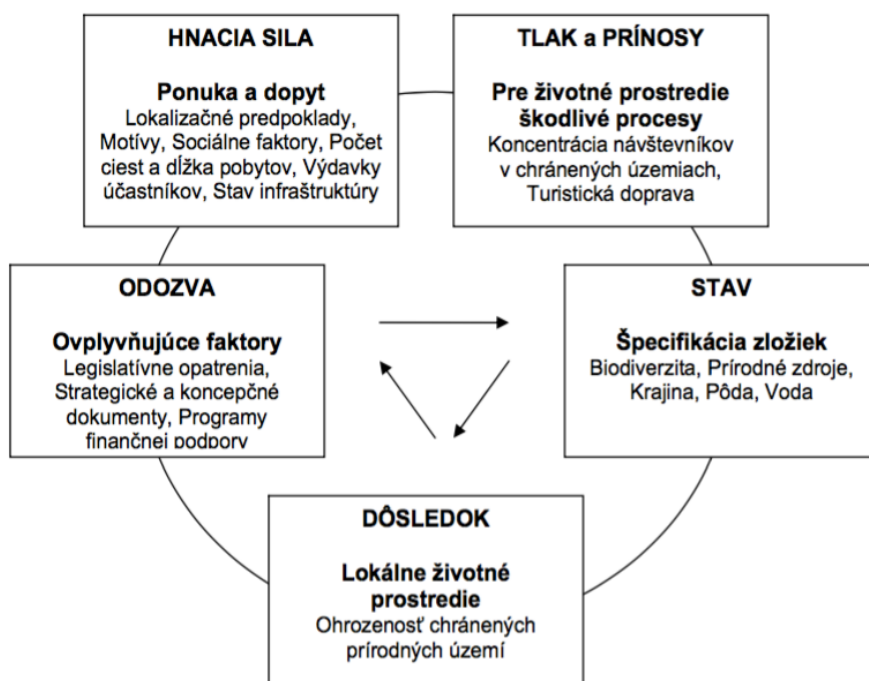
7. PRÍLOHY

Príloha 1.

Grafický model D-P-S-I-R pre cestovný ruch.

Zdroj: Gajdoš, 2006.

D-P-S-I-R model pre cestovný ruch

Príloha 2.

Ciele pilierov udržateľného cestovného ruchu.

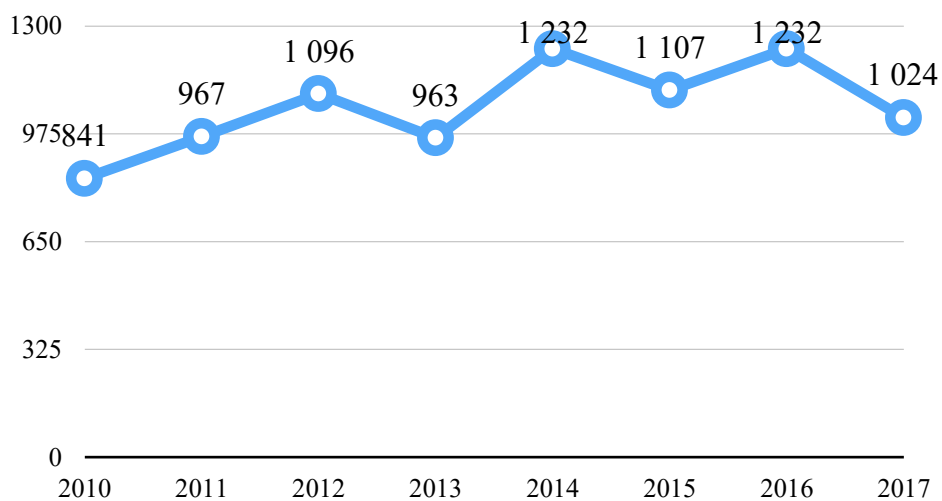
Zdroj: Musil, 2010.

Oblasť	Merítko
Ekonomické ciele	výdaje na ochranu životného prostredia
	výdaje na udržanie a obnovu kultúrneho dedičstva
	výdaje na výskum
Sociálne ciele	zdravie obyvateľov destinácie
	prístupnosť destinácie hendikepovaným
	zachovanie kultúrneho dedičstva
Environmentálne ciele	emisie CO ₂ spôsobené dopravou
	podiel energie z obnoviteľných zdrojov
	produkcia odpadových vôd vďaka turistickým aktivitám

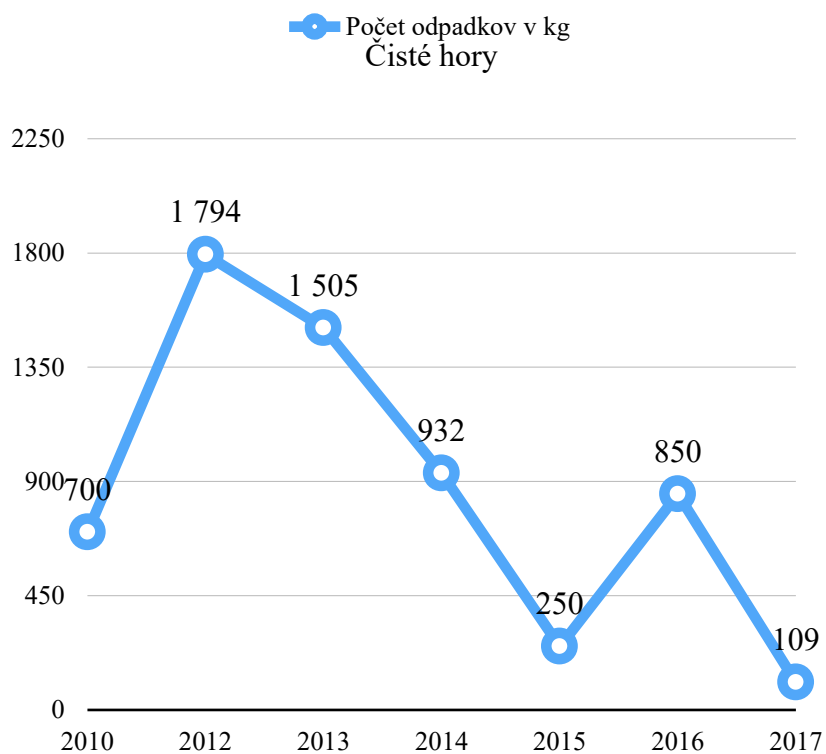
Príloha 3.

Vlastné spracované grafy s použitím údajov zo ŠL TANAP-u.

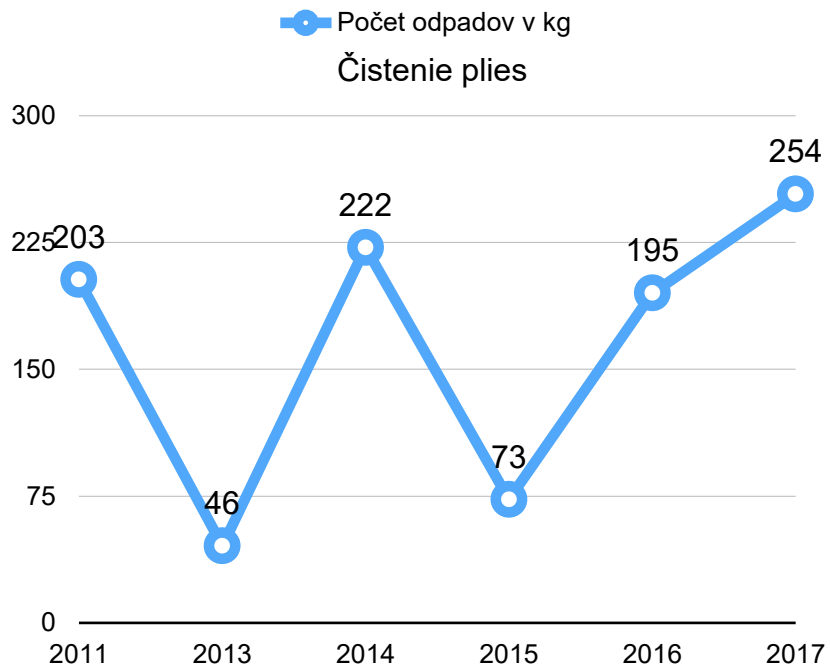
Sčítanie kamzíkov

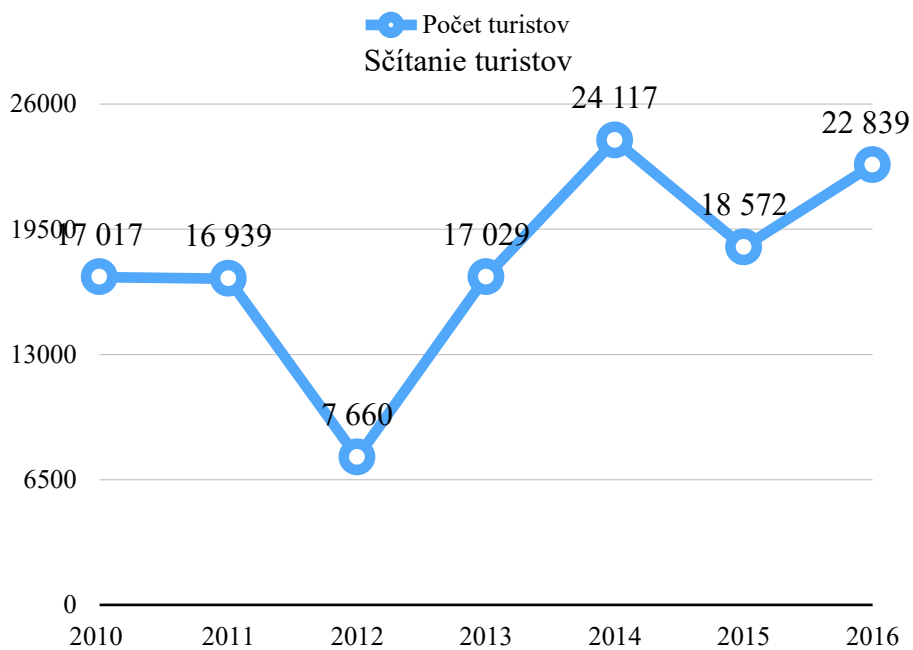
Počet vyzbieraných odpadkov počas projektu Čisté hory

Počet vyzbieraných odpadov počas projektu Čistenie plies

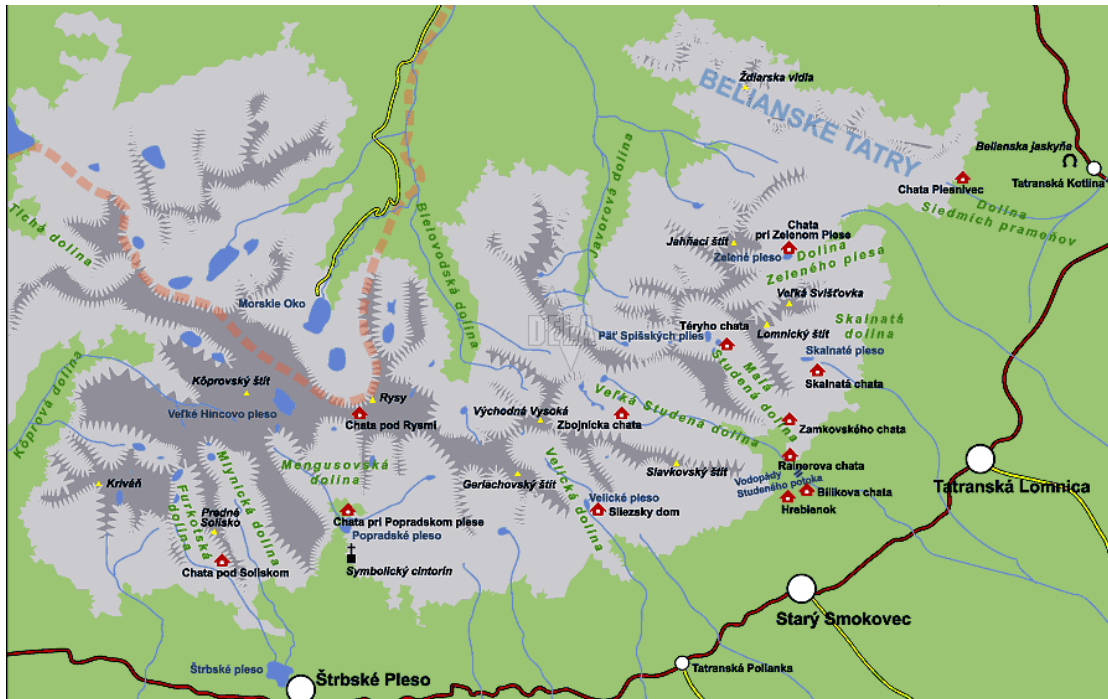

Sčítanie turistov

Príloha 4.

Mapa územia Vysokých Tatier s označenými horskými chatami.

Príloha 5.

Doslovný prepis rozhovorov.

Rozhovor č. 1

Deň: 2.10.2017

Miesto: Rainerova chata (1 301 m.n.m.)

Respondent: Peter Petras

Pozícia: nájomca chaty

T: Mohli by ste sa predstaviť a vysvetliť svoj vzťah ku chate?

R: 1997 som prišiel na Stalolesnianskú Poľanu, z ktorej som v 60. rokoch vykladal na chaty, ktoré sú tu v dolinách a všimol som si túto chatu. Ja som ani nevedel, že to je chata, ale, že to je dreváreň pre bývalú chatu Kamzík. Až keď som prišiel bližšie, prečítal som si, že je to najstaršia chata v Tatrách, tak ma napadlo, že najstaršia chata v Tatrách by si zaslúžila iný osud ako osud ruiny a smetiska. Tak som zašiel na štátne Lesy Tanapu a spýtal som sa ich či by mi nedali tú chatu do prenájmu. Oni s tým súhlasili a povedali, že všetkou rekonštrukciou musím financovať sám. Tak som s tým súhlasil. Dali mi nájom a od augusta 1997 do júna 1998 sme celá rodina chatu spolu opravovali. Nakoniec sa chatu podarilo opraviť a vďaka po rokoch nájmu mi dajú nájom na ďalšie obdobie. Väčšinou to býva na 5 rokov.

Keď som chatu opravoval rozmýšľal som aký by mala mať charakter. Keďže som aj nosil po iných chatách, mal som taký prehľad, že čo by bolo dobré, aby bolo náplňou tejto chaty. Tak v prvom rade išlo o to, aby sme sa aj užívali tak sme sa rozhodli, že budeme predávať nápoje: teplé a studené, suveníry a zároveň, že budeme takým informačným strediskom pre túto dolinu, kde budeme turistov informovať o možnostiach túr a vlastne o všetkom, o prírode a všetko, aké otázky nám budú klásť. Zariadenie sme prispôbili na štýl starej chaty. Takže podarilo sa mi pozháňať, pokúpiť staré horolezecké náradia, lyže, ďalej nosítka rôzneho typu, pretože bol som nosič a na všetky chaty v dolinách sa náklady vynášajú. Takže vlastne tým som si chcel aj uctiť všetkých nosičov, ktorí boli a ktorí sú a pripomenúť turistom tú ich ťažkú prácu.

T: Kto je majiteľom chaty a kto sa stará o jej prevádzku?

R: Ja som nájomca a majiteľ sú Štátne Lesy TANAPu.

T: Je to dobré?

Pre cestovný ruch by bolo dobré, keby boli chaty v nájme od Štátnych lesov do vlastného vlastníctva, aby sa mohol spraviť vzťah k turistom a ku chate.

T: Čo je zásadné pre prevádzku vo vysokej nadmorskej výške?

R: My sme ešte vlastne v dosahu tej civilizácie takže tona nemáme nejaké problémy s vynáškou. Ale pre ostatné chaty, ktoré sú vo výškach 2000 metrov, tam je hlavne dôležité, aby mali nosičov, ktorí budú schopní zásobovať chatu palivom, nápojmi, potravinami, vlastne všetkým čo chata pre plynulú prevádzku potrebuje. Samozrejme nie len to, ale aj znášať odpadky, ktoré vzniknú pri prevádzke chaty a bohužiaľ aj veľmi veľa odpadkov znášajú, ktoré ponechávajú turistom. Takže to je taká veľmi, veľmi záslužná práca, ktorú vykonávajú nosiči. A potom je samozrejme mať šťastie na dobrý personál, ktorý tu chatu charakterizuje, pretože oni vytvárajú atmosféru chaty. Viete všetko ostatné, chata, interiér, to sú predmety, ale tú vôňu, tú ľudskosť, ten dobrý chýr vykonávajú ľudia. A tento chýr býva aj dobrý, ale býva aj zlý. Bohužiaľ niekedy ľudia hodnotia chaty podľa toho najhoršieho chýru a málokedy podľa toho dobrého.

T: Koľko stálych zamestnancov a sezónnych brigádnikov v chate pracuje?

R: My máme jedného stáleho zamestnanca, a tým je chatár. Ten stačí zásobovať chatu aj predávať. Ja som už dôchodca, takže ja len pomáham a popri tom mu ešte chodí pomáhať manželka, takže takým základom sú traja ľudia.

T: Monitorujete stav zložiek životného prostredia v oblasti chaty?

R: Monitorovanie, hlavnými by som povedal, monitorovacími prostriedkami sú ľudia, návštevníci, ktorí registrujú stav toho životného prostredia, čudujú sa v akom ubiedenom stave je tento les a táto príroda a často sa pýtajú kto to zavinil. Možno ste si všimli tamtie tabuľky, tak všetci lesníci to zvalili na lykožrúta. Lenže lykožrút si robí len svoju robotu. Bohužiaľ na rozdiel od lesníkov, ktorí si nerobia svoju robotu. Viete zanedbali tú prevenciu, ktorá bola veľmi dôležitá. Oni sa vyhovárajú na zákon, o národnom parku, lenže každá mimoriadna udalosť si vyžaduje mimoriadne opatrenia a tie mohli

dosiahnúť, že by šli na ministerstvá a životné prostredie a tým by vybojovali nejaké výnimky pretože v každom prípade sa, keď už sa stane taká mimoriadna udalosť, výnimky sa udeliť dajú, takže podľa mňa jednoznačne tvrdím, že lesníci zanedbali svoju povinnosť.

T: Zaoberáte sa udržateľným cestovným ruchom?

R: My tu zbierame odpadky a vychovávame k tomu aj turistov, aby si svoje odpadky znášali dolu. Máme tuna tabuľky a jednoznačne musím povedať, že za tých 20 rokov, čo sme tuna, na tejto chate, urobili turisti veľký pokrok, že sa zlepšila tá ich ekologická disciplína, keby som to tak nazval. Samozrejme, že to všetko záleží od personálu chaty. Keď zdvihnete zo zeme tie odpadky, tak aj ľudia budú vidieť, áno je tu čisto, tak budú mať určité zábrany to odhodiť. Ale keď vidia, že je tu neporiadok, tak nemajú žiadny problém prispieť k väčšiemu neporiadku. Dá sa povedať, že sú ešte niektorí, niektoré skupiny turistov, poviem to rovno, že predovšetkým poľiaci, ktorí, nemajú žiadnu zábranu vyhadzovať odpadky tu v okolí chaty a napchávajú ich hocikde do rôznych škár.

T: Všímáte si nejaké pozitíva alebo negatíva zapríčinené cestovným ruchom na životnom prostredí?

R: Viete ja som zažil rôzne etapy cestovného ruchu tuna v Tatrách. Toto čo dnes je, všetci sú ohúrení, že koľko ľudí je v Tatrách. Ale v 80. rokoch bolo ďaleko viacej ľudí. Boli plné kúpeľné domy, boli plné zotavovne, chodili rôzne zájazdy, ktoré zaplnili Tatry. By som povedal, že bolo ešte o jednu tretinu ľudí viac ako je teraz. A samozrejme, že tým trpí aj tá príroda aj čo ja viem ako by som to nazval, toto je taká negatívna stránka CR, áno je to nejaký vplyv na prírodu, zase pozitívom je, že chodia ľudia do Tatier, a že sa vracajú do Tatier. V 90. rokoch po zrušení hraníc ľudia začali chodiť do zahraničia, ale teraz už zistili, že aj Tatry sú krásne a chodia aj po Tatrách.

T: Zaoberáte sa únosnou kapacitou prostredia?

R: Kto ma nejaký názor, že tu je veľa turistov, nech sa ide pozrieť do Poľska. Viete, toto je ten druhý extrém. Tuna je turistov koľko treba. Tatry ešte vždycky udržia väčší nápor turistov ako je. Samozrejme, že keď sa nerobia nejaké nárazové akcie ako sú Medvedie dni, kedy návštevnosť niektorých miest presahuje akúkoľvek mieru únosnosti. Všetky takéto akcie by som premiestnil do Smokovca, pretože ten bol vždycky miestom, kde sa akcie veľkého rozsahu konali. Tam sa robili koncerty, premietali filmy. Takže toto je najväčší problém, že Smokovec zbúral amfiteáter. Teraz sa robia veľké akcie na Hrebienku a na Skalnatom Plese. Treba tiež povedať, že mnohé zaujímavé skupiny, poviem to tak jemne povedané, ktoré sa snažia o rozvoj turizmu nesprávnym smerom zapríčiňujú tu preľudnenosť určitých miest. Napríklad na Skalnatom Plese urobili takzvané Kamzíkov. Čiže vystrúhali z dreva medveďov, svišťov, kamzíkov a sústreďujú tam toľko ľudí, že všetky kamzíky a svište a medvede zo Skalnatého Plesa poutekali. A ešte k tomu, hoci už teraz je Skalnaté Pleso preľudnené, ešte majú snahu postaviť lanovku z Hrebienka na Skalnaté Pleso, a keby sa im to podarilo, tak pre Hrebienok a Skalnaté Pleso by to bola katastrofa. Aj ekologická by som povedal ale aj čo sa týka toho sociálna. Každý človek má určitý bezpečný priestor okolo seba, okolo 1,5 m a keď tam napchajú toľko ľudí, bude to mať úplne opačný efekt, že ľudia tam prestanú chodiť.

T: Aké energie využívate na prevádzku chaty?

R: Vodné turbíny, na elektrinu autobatérie, a na ohrev paliva: koks, brikety drevené, drevo, pelety drevené.

T: Ako funguje odpadové hospodárstvo a likvidácia odpadov?

R: Odpadky vzniknuté prevádzkou chaty sa znášajú dole. Neničí sa prostredie.

T: Pozorujete hlukové a svetelné znečistenie?

R: Vrtuľníky. Ja by som ich úplne zrušil. Teda nie úplne, ale chodiť po turistov, ktorí si len zlomia nohu..

T: Existujú nejaké projekty či akcie na zlepšenie životného prostredia v oblasti chaty?

R: My sa tu snažíme o pridanú hodnotu, dať turistom viac ako môžeme. Sme taká rodinná chata, nie sme odrezaní od turistov, chceme, aby sa vraciali. Robíme tu akcie ako je Deň chaty, folklórne programy, ľadové sochy.

T: Aké majú horské chaty v TANape vzájomný vzťah?

R: Medzi chatami sú dobré vzťahy, všetci sa poznajú, predtým boli brigádnici, nosiči, vyrástli tam, táto postupnosť je dôležitá pre dobrú prevádzku chaty

T: Spolupracujete s ochráncami prírody a organizáciami na ochranu prírody?

R: Rešpektujem ich, ale vytvárajú mantinely, zákazy, ktoré zasahujú do kvality životného prostredia Štátna ochrana prírody, benevolencia od lesníkov zapríčiňuje mizerný stav lesa. Obdivujem obrovskú silu Tatranskej prírody, ktorá sa s tými extrémami snaží vyrovnáť.

Aj ochrana prírody by mala byť vyvážená, nie len právami, ale aj povinnosťami a zodpovednosťou, nestačí konštatovanie, že príroda sa s tým vysporiada.

Rzhovor č. 2

Deň: 3.10.2017

Miesto: Zamkovského chata (1 475 m.n.m.), celoročná prevádzka

Respondent: Peter

Pozícia: prevádzkar chaty

T: Aký je Váš vzťah ku chate, kto je majiteľom a kto sa stará o prevádzku chaty?

R: Majiteľom chaty je firma Tatramel s. r. o. Prevádzka je rozdelená na tri akoby prevádzky. Jedna je ubytovanie, reštauračná časť a v sezóne je bufet, ten vonkajší.

T: Aké služby chata ponúka?

R: Ubytovanie a stravovanie.

T: Aká je ubytovacia kapacita?

R: Máme 8 izieb a 25 lôžok.

T: Čo je zásadné pri prevádzku horskej chaty vo vysokej nadmorskej výške?

R: Zásobovanie. Bez zásobovania by to nešlo. A vyriešená energetická otázka. To znamená, že teplo, čo sa týka kúrenia voda, samotná voda hej, čiže základné energie plus voda a zásobovanie chaty materiálom, to znamená zásoby potravín a ďalších vecí, lebo čo sa tu nevynesie, to sa tu nemá.

T: Koľko stálych zamestnancov a sezónnych brigádnikov v chate pracuje? Využívate miestnu pracovnú silu?

R: Stáli 4 a v sezóne sa to pohybuje rôzne. Akože brigádnici hej, okolo 10, 11 kusov brigádnikov. Väčšinou sú to študenti.

T: Čo všetko ovplyvňuje ŽP v okolí chaty?

R: Samozrejme chata a návštevníci. V podstate keby sa to tak vzalo, tak okolo turistických chodníkov najviac citelný problém je okrem tých odpadkov ľudí, to je vlastne znečisťovanie tými exkrementami ľudskými. A toto je v podstate pri chate eliminované. Pretože my poskytujeme aj WC. Čiže ten vplyv okolo chaty môže mať najviac chata, prevádzkou, to závisí od chaty alebo potom ľudia, ktorí sa rozptýlia do okolia. Ale tam nemá kto čo robiť.

T: Zaoberáte sa udržateľným CR alebo mäkkým turizmom?

R: Tak v podstate áno. My sme zameraní predovšetkým, tou dostupnosťou a polohou sme dostupní hlavne pre rodiny s deťmi. To znamená, že okrem toho ubytovania a stravovania sme tu vytvorili taký priestor, kde sa tu deti môžu vyhrať, tie šmykalky a detský kútik, čo sa tu veľmi cení pri tých detských návštevníkov, to potom dostávame aj spätné reakcie, že sa im páči. Samozrejme to sa nedá všade urobiť, hej. Vo vysokohorských chatách na to nie je priestor. Ale tu sme to tak nejak riešili, veď sami máme deti. A tým, že naozaj leto, zima sa tu tie deti vedia dostať, si to ľudia cenia.

Z času na čas sa u nás objaví nejaká skupina, ktorá u nás prespáva, s tým, že má nejakého školiteľa, ktorý im robí besedy a zaúča ich do tajov horolezectva a pohybu v horách.

T: Aké pozitíva alebo negatíva zapríčinené cestovným ruchom na ŽP ste v oblasti chaty spozorovali?

R: Ako negatívum je to, že celkovo cítiť, že ľudia nemajú ten vzťah k tomu prostrediu. Nie sú k tomu vedení, pretože najčastejšia otázka je, že prečo nemáme koše. Časť ľudí keď mu vysvetlíme, že koše nemáme pretože my všetky odpadky znášame na chrbte dole, tak to pochopí, ale väčšia časť sa tvári, že a? Tak im hovorím, že sú to vaše veci, čo ste si tu doniesli a ani nie kúpili, tak plné boli ťažšie ako prázdne, nie? Takže tá výchova environmentálna. Veď dole keď si si všimla tie náučné environmetálne tabule čo tam dali nové, tak hneď na druhý deň tam z nich kypeli odpadky hej. To nechápem. Ľudia si to neuvedomujú. Ja vidím ten problém, že ľudia nevedia sa chovať v prostredí, to znamená odpad, to, že potrebujú ísť na potrebu beriem, ale to sa dá riešiť aj tak, že na chodník. Správca národného parku nemá toľko ľudí, aby v teréne robil niekto tú osvetu, tú výchovu a prevenciu. A poškodzovanie smerovníkov, tých značiek, tých tabúl. To je tiež také negatívum.

T: Zmenilo sa chovanie turistov k ŽP v priebehu rokov?

R: No áno. Niekedy chodili viac ľudia, ktorí boli turisti aj s tým pozitívnym vzťahom k prostrediu a teraz príde viac takých ľudí, ktorí sa z mesta len tak náhodou tlačia, a keď majú šťastie tak sa dostupným chodníkom dostanú tu k nám, nie sú na to ani pripravení, na zmeny počasia vôbec, na nejaké chovanie sa v prírode vôbec už nehovoriac. Preto si myslím, že aj tá pripravovaná lanovka, ktorá tu tak hrozí, že to donesie ešte väčšie negatívum, lebo sa ešte viac ľudí dostane hore a sa tak budú tmoliť po dolinách.

T: Postrehli ste zmenu straty biodiverzity v okolí chaty? Ak áno, aké druhy sa nevyskytujú aké sa naopak začali vyskytovať?

R: Akože nejakú výraznú zmenu nie. Po kalamite ubudlo trošku veвериčiek ale to len pretože stromy zmizli. Je väčší nástup podkôrných škodcov v okolí, ale čo je ako fenomén, začala asi posledné 3-4 roky sa tu objavovať líška, ktorá je viac menej synantrópna, to znamená, že stratila plachosť, doslova, že drzosť, že si od ľudí berie. Ľudia si to fotia. Naopak sa nám trošku zmiernil tlak medveďa, lebo pred 5 rokmi sme tu mali denno denne medvedie návštevy, ale mám taký pocit, že nám pomohol ten intravilán, kde sa tie medvede stiahli ku košom, takže naopak paradoxne. A teraz sa nám posledné dni objavuje jelen. Ale to beriem, že je jelenia ruja. Takže nejaké výrazné zmeny nie, len tie líšky, medvede a psi.

T: Ale tu by mali byť psi na vodítku však?

R: Áno, tu sme v 5. stupni ochrany, psi tu môžu byť ale na vodítku. Ale tak kto tu bude mať psa celý deň na vodítku, to je šialené. Ja som potom už za buď striktný zákaz alebo potom za, ani neviem povedať lebo mäkkšia forma nie je hej. Najmäkkšia je na tom vodítku.

T: Aké zdroje energie využívate na prevádzku chaty? Aký je stav a spotreba týchto energií?

R: Tak stav je taký, že máme kombinované zdroje energie. Elektirckú energiu vyrábame z vody, malá vodná elektrárňa, čo je tiež podmienené sezónnosťou, to znamená, že ovplyvňuje to aký je stav vody v potoku. Čiže jarné, jesenné mesiace môže voda klesať, teda na jar ani nie, v lete a v zime to môže akože padnúť úplne na minimum a nevieme potom točiť energiu, tak vtedy sa vyrába elektrická energia cez dieslový alebo benzínový agregát. No a teplo, to je taká kombinácia, že keď je dosť elektriky tak z tepla sa vyrába teplá voda, ktorá ide do systému na kúrenie alebo ak vôbec sa využíva. Alebo ďalšia kombinácia je uhlie a drevo, čiže kotol na uhlie a kotol na drevo. V podstate pevné palivo. Čiže tým sa robí buď teplo vôbec, teplá voda úžitková alebo teplá voda do systému.

T: A čo solárna energia?

R: Nepoužívame solár. Nemáme na to podmienky. Málo slnečných dní. My sme trošku utopení. Samozrejme keď sa technológia zmení, nie je problém. Aj keď naozaj, že tá voda, tak to je najlepší zdroj.

T: A čo odpady?

R: Odpady sa všetko nosia. Vráťane kalov, hej, z čističky. Všetko sa to musí znášať.

T: Aký je stav pôdy v okolí chaty?

R: Tak ako chata tu už stojí tak 70. rokov a v podstate v okolí chaty, my sme tu posledných 20. rokov, tak tí predchodcovia tu kadečo nechali. Od zakopaných odpadov, lebo kedysi tu bola taká móda tu všetko zakopávať, takže sa ešte stále nachádzajú nejaké veci, niektoré sa radšej ani neodkrývajú, lebo sa odkryje veľká bomba, môžu tu byť zvyšky popolovín v pôde. Ale nejaké vážnejšie veci sa tu nenájdu. Čiže stav pôdy je čiastočne ovplyvnený ľudskou činnosťou. Nie životu nebezpečný.

T: Nevadia Vám tu vrtuľníky ako hlukové znečistenie?

R: Nie. Dvakrát ročne ich využívame na donášku väčších materiálov.

T: Myslíte, že niektoré činnosti prevádzky majú dopad na ovzdušie?

R: No ovzdušie je ovplyvnené v podstate tým, čím sa kúri.

T: Takže prevádzkou chaty?

R: Áno, prevádzka. Akonáhle je dostatok vody a máme elektrickú energiu z vody, tak je viac menej čistá prevádzka. Bola tu aj snaha sa uchádzať o nejaké projekty z envirofondov, aby nám uhradili rekonštrukciu vodnej elektrárne, to ale nehrozí hej.

T: Takže nejaké projekty na zlepšenie kvality ŽP tu nefungujú?

R: V tejto republike nie. Elektrárňa sme si museli z vlastných zdrojov rekonštruovať, to neboli malé peniaze, neprispeli nám a teraz riešime čističku, zmenu technológie, lebo toto je už zastaralé, zmenu jednak technológie ale aj objemu a odpadov a chceme to riešiť projektom, ktorý sa vypracuje na mieru, dáme niekde na envirofond a aspoň čiastočne keby prispeli, ale to nehrozí. Zvýraznil by som aj to, že máme schválenú rekonštrukciu chaty, čiže stavebné povolenie, kde ochrana prírody trvala na tom, že sa nesmie navýšiť ani jedno lôžko, čo je nonsens pretože pri tej súpajúcej návštevnosti, ale zase zároveň trvali na požiadavke, aby sa zachovala funkcia verejných toaliet aj pre nie návštevníkov chaty. No ale nikto nepríde povedať ako máme riešiť technologicky tento problém ale ani finančne. Lebo v podstate my to riešime, že nemáme spoplatnené záchody, ale máme tam ako príspevok, kto chce dá, kto nie, nedá, ale prevádzka takých toaliet v takých podmienkach, to tu je mnoho ľudí v šoku, že každý si myslí, že tu je napojená rúra a všetko ide jenou kanalizáciou. ale to tak nie je. Čiže ja by som uvítal keby niekto okrem obmädzovania zákazov aj prispel takou pomocnou

radou. A keď nie celé, tak aspoň čiastočné financovanie. Lebo je to hodené celé na nás, vy podnikáte, vy zarabáte, vy sa starajte.

T: Spolupracujete teda s ochráncami prírody?

R: Poviem to úprimne, na území TANAPu sú v podstate dvaja správcovia. Správcovia územia sú Štátne lesy, ktoré spravujú chodníky, lesy. A potom je tu odborná organizácia ochrany prírody, Správa TANAPu, ktorá rieši sledovanie a dodržiavanie zákona. Takže s oboma vychádzame v rámci dobrých susedských vzťahov.

T: Takže ich rešpektujete?

R: Áno, určite ich musíme rešpektovať, pretože pozemky, na ktorých chata stojí, nie sú naše, ale sú štátne. Ale nemáme záujem tu nejakú vojnu vyvolávať. Čiže rešpektujeme a očakávame, že aj oni budú rešpektovať. Čo je niekedy veľký problém. Pozícia silných dáva veľkú moc a to úplne zatemní hlavu.

T: Aký máte vzťah s ostatnými chatami?

R: Myslím, že dobrý. Ako všetky chaty, čo sa týka Tatier, poznáme sa dobre, nerobíme nejaké zvláštne stretnutia okrem takej akcie ako je Šerparelly alebo Naša stovka, ale dá sa povedať, že dobré vzťahy, keď treba si pomáhať.

Rozhovor č. 3

Deň: 3.10. 2017

Miesto: Bilíkova chata

Respondent: Marek Michalko

Pracovná pozícia: prevádzkar chaty

Rozhovor nebol nahrávaný, ale zapisovaný.

T: Aký je váš vzťah ku chate, kto je majiteľom chaty a kto sa stará o prevádzku?

R: Vzťah je kladný, je to ako poslanie, správa chaty je predovšetkým poslaním vo vzťahu k horám a ľuďom. Majiteľom chaty sú dve dcéry, dedičky z Bratislavy. Chata je súkromná pod firmou Royax Gastro s. r. o. O prevádzku sa stará menežment prevádzky, kde správca chaty je Marek Michalko. Ďalší menežment sa týka ekonomie a ubytovanie.

T: Aké služby chata ponúka?

R: Ubytovacie služby, s kapacitou 30 ľudí. Stravovacie služby, niekedy robíme aj akcie a máme aj saunu.

T: Koľko máte stálych zamestnancov a pomocných brigádnikov?

R: Máme dve zmeny zamestnancov, 4 kuchárov, 4 čašníkov, pomocné sily v podobe brigádnikov cez víkendy a dovolenkové obdobie. A samozrejme 2 prevádzkárov.

T: Čo je zásadné pre prevádzku horskej chaty vo vysokej nadmorskej výške?

R: Náročnosť je predovšetkým v zimnej sezóne s prístupom zásobovania tovaru skútrom, v prípade nepriazne aj odvozy turistov skútrom, prístup autami je obmedzený až nulový, pretože sa nachádzame v 5. stupni ochrany prírody. Náročnosť taktiež fyzická a psychická. Fyzická hlavne v zime so snehom, odpratávame si ho svojpomocne. Psychická v rámci turizmu, pre personál v rámci turnusu, teda celého týždňa od rána do večera, napríklad kuchár z toho dňa nemá nič, ten sa neprejde ani po terase za celý deň.

T: Zsypávate chodníky?

R: Nesmieme zasypávať soľou, len kamienkami.

T: Čo všetko podľa Vás ovplyvňuje životné prostredie v okolí chaty?

R: Stúpajúci počet návštevníkov, čím rastie počet odpadkov, nerešpektovanie chodníkových záležitostí, chodia kade tade. Napríklad minule sa turista fotil v studenom potoku a samozrejme, že tam spadol a bol celý zmrznutý. To nie sú turisti ale konzumenti. Dôjdu v tričkách a šľapkách a ideme na Gerlach. (tu nezabudni nika napísať že tato chata je hneď pod hrebienkom cize tam chodi viac ľudí ako napr. na zbojnicku)

T: Venujete sa mäkkému turizmu?

R: Ani nie. Je jedno akí turisti tu chodia či dôchodca, zväčša sa zastavia aj profesionálni horolezcovia.

T: Spozorovali ste pozitíva či negatíva zapríčinené cestovným ruchom?

R: Pozitíva: chata bola bývalými zamestnancami položená takmer na kolená. My sme vyriešili veľa vecí okolo interiéru, ako napríklad brúsenie stolov či oplstenie. Skultúrnilo sme prostredie a skvalitnili personál.

Negatíva: v sezóne je tu denno denný boj s odpadkami, nie len vo vnútri chaty, ale vonku ani nehovoriac. Personál čistí ručne chodníky. Negatívum určite je nevedomosť turistov.

T: Takže sezónnosť a množstvo turistov má podľa Vás dopady na ŽP?

R: Určite.

T: Spoorovali ste aj zmeny v chovaní turistov k životnému prostrediu počas rokov? Napríklad pred 10 rokmi?

R: K horšiemu. Záleží od turistov či majú vzťah ku horám. Niektorí aj sami od seba zbierajú odpadky po iných. Ale tých je menšina. Alebo napríklad na Hrebienku sa zasa robia veľké chrámové akcie, kde je nárast turistov, to je potom močokvová zóna na tých toaletách.

T: Postrehli ste nejaké zmeny v biodiverzite? Či sa začali vyskytovať nejaké druhy alebo naopak?

Toto nesledujem. Medvede sú tu stále kôli kontajnerom, ale u nás nenájdu nič, máme to zabezpečené. Časť zverý je tu stále taká aká bola, vtáctvo, kamzíky, líšky, teraz jelene cez ruju.

T: Aké zdroje energie využívate na prevádzku chaty?

R: Elektra, plynová kotolňa, vodu máme z hôr, teda vlastný zásobník.

T: A čo odpady?

R: Máme žmpu. Odpady separujeme. Komunálny odpad máme na parkovisku, separovaný odpad chodíme sami zaniest' do Smokovca triediť. V letnom období každodenná povinnosť. Chceli by sme dať aj koše von pred chatu, aby nám s tým pomáhali aj turisti.

T: Aký máte stav pôdy v okolí?

R: Sú tu aj zosuvy, veľký vplyv na to mala kalamita. Stromy sú popadané a keď prídu búrky, tak je viac zosuvov.

T: Pociťujete tu aj hlukové či svetelné znečistenie?

R: To nie. Maximálne v rámci Silvestra.

T: Existujú v rámci chaty aj neké projekty na zlepšenie ŽP?

R: To je na majiteľovi chaty, aby to tu zanechal aj pre budúce generácie, hlavne tú ľudovosť chaty.

T: Spolupracujete s ochranármi prírody?

R: Určite spolupracujeme so záchranými zložkami. Takže záchranári aj ochranári.

T: Plánujete nejaké vylepšenia prevádzky chaty?

R: Všetko čo robíme je v rámci zákonov TANAPU, nemôžeme robiť akcie, v lete tu nemieme grilovať, nesmie tu byť otvorený oheň, ak niečo chceme musíme vybavovať povolenia na autá, skútre. Keď by chcel človek robiť úpravu treba povolenia.

T: Aké máte vzťahy s ostatnými chatami?

R: Máme kladné vzťahy.

Rozhovor č. 4

Deň: 06.10.2017

Miesto: Horský hotel Popradské Pleso (1 494 m. n.m.), celoročná prevádzka

Respondent: Juraj Kálman

Pozícia: prevádzkar hotela

T: Mohli by set sa predstaviť a vysvetliť svoj vzťah k horskej chate? Kto je majiteľom chaty a kto sa stará o fungovanie prevádzky?

Majiteľom chaty je Relief Slovakia spol. s. r. o. Rodina Domčekovcov, je to čisto súkromný hotel, je to jediný súkromný pozemok v národnom parku. Ja sa starám o hotel, ako moja firma na živnosť, to je kvázy niečo podobné ako by som mal v nájme, len všetky podklady a kompetencie držíme náklady v mojej firme a ja faktúrujem moje služby.

T: To bola vlastne niekedy chata, však? Chata kapitána Morávku.

R: Tak je to chata aj stále, len keď sme dali názov, že chata, ľudia to chápu tak, že môžu sem zobrať aj dvojplotenku a robili tu piknik. V podstate keď už máme takú kapacitu tak dali sme už do názvu, že sme hotel lebo máme 168 lôžok, tak už nie sme chata. Vždycky sa to volá ako Chata pri Popradskom plese voľakedy ako kapitána Morávku, niekto tu má horský hotel tak my sme už potom dali názov, že Horský hotel Popradské pleso, tak isto jak Sliezscky dom tiež bola chata, tiež dali názov hotel kôli počtu ubytovaných hostí.

T: Aké služby chata ponúka? Funguje celoročne alebo sezónne?

R: Hovorím vždycky, že u nás nič nie je nemožné a všetko je na predaj. Takže služby aké len chcete. Ale klasicky máme čo môžeme, máme taký wellness, klasicky saunu, čo sme zadovážili z Lotyšska, drevom vykurojeme, klasicky každý si kúri sám. Máme tu kaďu, kúpaciu, vonku, tiež na drevo, vonku na terase a ďalšie služby zabezpečíme slušným ľudom.

T: Jasně, čiže vlastne ešte ubytovacie a stravovacie služby?

R: Áno, ubytovacie, stravovacie.

T: Takže môžete robiť aj nejaké akcie?

R: Robíme akcie ale veľmi veľké nie, lebo my sme už takmer stále vyťažený. Keďže sem chodia hostia, ktorí sa chcú vyspať, lebo ráno idú na nejakú horskú túru tak veľmi tu nerobíme nejaké mega akcie, mimo sezónu tu občas robíme svadbu ale skôr to musí byť už veľmi dobrý známy alebo niekto, kto pristúpi na naše podmienky, proste nedovolíme nič, aby tu nosili. Všetko dodáva hotel. A to málo komu sa páči.

T: Čo je zásadné pre prevádzku horskej chaty vo vysokej nadmorskej výške?

R: No všetko musíte mať zabezpečené dopredu. To znamená skladové zásoby. Tu nemôžeme skočiť do Tesca niečo rýchlo kúpiť lebo máme ďaleko alebo sa dole vôbec nedostaneme. Logistika je veľmi dôležitá pre chatu. A tým, že mi celý hotel zásobujeme kvázy z okolitých fariem, my nemáme nič trvanlivé, nič. My nemáme proste žiadne konzervanty, žiadne kompóty, zaváraniny, nič. Všetko varíme sami, takže musíme mať na to skladové zásoby a zase nie premrštené lebo nemáme trvanlivé. Takže dosť tá logistika je tu dôležitá. Napríklad dnes ráno boli na farme pre mlieko. Všetko kupujeme z okolitých fariem. Čo je trestný čin na Slovensku.

T: To vážne? To ako musíte mať trvanlivé potraviny?

R: Podľa Slovenskej republiky zásobovanie hotela čerstvými surovinami je trestný čin. Oni vám nepovedia, že musíte mať trvanlivé ale dajú také podmienky, že tie podmienky spĺňajú len trvanlivé. Kvázy v úvodzovkách poviem, to sú európske normy. Ale zrejme Francúzsko, Nemecko, Taliansko nie sú v Európe, lebo ja som tam bol a tam nakupujú na farmách. Ale na Slovensku nie. Je to veľmi zložitý.

T: Ale vlastne s tou logistikou to máte dobre, že tu máte príjazdovú cestu.

R: Tak. Môžeme po ceste dovážať. Cez leto keď je cesta prejazdná tak nosia nám priamo hore tovar. A v zime máme takú chatku dole postavenú, vyložia nám tam, samozrejme okrem zeleniny alebo také čo môže zamrznúť.

T: A kto pre to auto dáva povolenie, a kto všetko ho môže dostať?

R: No. My platíme, dostali sme povolenie, u Úradu Životného prostredia sme dostali povolenie na to, že môžeme každý rok požiadať znova a znova od národného parku, aby nám vydali nejaké povolenky, máme 10 cudzích áut a jedno pre naše zásobovanie. To znamená, že kto je u nás ubytovaný požiada o povolenie, akonáhle máme voľnú kapacitu do tých 10, tak mu vydáme.

T: A keď nie je voľné, tak nemôžu?

R: Nie. Robíme aj vývoz, my vyvážame ľudí, transfer, pre našich ubytovaných hostí ale pre cudzích už nie. Lebo je to dosť náročné pre autá, autá sa ničia, stále chodia do kopca a od ľudí nemôžeme pýtať o 30 eur za dovoz a za 15 sa mi to neoplatí nosiť.

T: A ochranári s tým nemajú problém?

R: Ako vždy je problém hej. Máme už aj hostí, ktorí nám vykrikujú, že ak okamžite nevydáme povolenie, tak to vybaví aj inak. No nevybaví. Ukludnia sa, prídu.

T: A ako to máte vlastne s tým snehom v zime? Musíte ručne odhrábavať??

R: Tak sami. Máme taký malý traktor, sami to čistíme, nechávame toľko snehu na ceste pre skialpinistov, aby to bolo prejazdne. Zasa ale nie moc, aby sme prešli vôbec, na jar keď sa začne topiť sneh, takže je to dosť náročné.

T: Využívate miestnu pracovnú silu?

R: Nie, máme z celého Slovenska. Je to mix. My sme na to špecifický hotel, že tieto vysokohorské hotely viete tu nemôžu chodiť zamestnanci do roboty na 8,5 hodín. Lebo jednak nedostanú sa hore, v zime taktiež, takže chodia na týždňové smeny a spia tu, bývajú tu. No a každému sa páčia hory, že sú úžasné, niekomu len týždeň. Po týždni už má depresiu.

T: Koľko stálych zamestnancov a sezónnych brigádnikov v chate pracuje?

R: Tých stálych tu máme 16 a potom brigádnikov ďalších 30. Ale to len v lete, v sezónach a víkendy. To sú študenti, ktorí u nás pracujú, niektorí už dosť dlho.

T: Takže sa stále vracajú?

R: Vracajú. Lebo zase aj my už nepotrebujeme tých mladých, oni nemajú tie návyky pracovné. Oni by chceli zarábať, nie pracovať. S tým je problém dosť veľký.

T: A vy tu máte aj promienky pre skialpinizmus a horolezectvo. Nie je s tým problém?

R: Je. My už to riešime, aby nám otvorili Mengusovskú dolinu, len už sme vybavili všetko len na to musia zmeniť návštevový poriadok. A na to, aby zmenili návštevový poriadok oni musia doriešiť sanáciu týchto lesov a nikto do toho nechce ísť. Nikto lebo tým pádom by museli vracat' naspäť majetky pôvodným majiteľom. Takže ľudia chodia ako teroristi na čierne na skialpy ale zase z druhej strany TANAP je na to aspoň vyspelý a inteligentný, že nie často chodí pokutovať. Lebo občas sa stane, napríklad boli tu franzíci, ktorí dostali pokutu, tak my sme im povedali, že to nie je pokuta ale poplatok do vstupu nádorndého parku, lebo ja som sa hanbil ako za Slovensko. V mene Slovenska som ich oklamal. Zasa chudák strážca povedal, že je to jeho robota, nemôže každého púšťať. Legislatívy by sa mali zmeniť, no zatiaľ sa nám nedarí.

T: A okrem horolezectva aké činnosti ešte ovplyvňujú ŽP?

R: V letných sezónach turistika. Klasická letná turistika po turistických chodníkoch. Ľudia strašne veľa bordelu nechávajú na chodníkoch. Zahadzajú. Ale ja som si všimol, že nie kôli tomu, že su ozaj natoľko hlúpi, ale oni to nevedia. Keď im vysvetlíme, aby neskracovali chodník, že prečo to nemajú skracať, oni to pochopia. A keď im vysvetľujem prečo tu nesypte bordel, oni sa zľaknú. Takže osвета chýba. TANAP sa o to veľmi nestará. Lebo je to finančne veľmi náročné robiť nejaké tabule. Má obrovský význam učiť ľudí, tá osвета.

T: Všimli ste si aj nejaký rozdiel v chovaní turistov k prostrediu v priebehu rokov?

R: Obrovský rozdiel je napríklad letná a zimná sezóna. V lete chodí každý do hôr. Aj taký, ktorý nemá žiadny vzťah k horám. Oni napríklad prídu na hotel a tu sa psychicky zrúti, že nie je signál. Im vadí, že málo televíznych programov máme alebo, že v reštaurácií nemáme wifi. Nemám internet hej, to som zakázal ja. Dali sme tam veľkú tabuľu, že wifi nemáme, rozprávajte sa medzi sebou. Učíme ľudí žiť klasickým spôsobom. Potom sú ľudia takí v lete čo na autách by sem chceli prísť. A zase akonáhle skončí sezóna nastúpia tí, ktorí cielene navštevujú Tatry, a to už potom nie je problém. Potom vyťahnú večer gitaru, zábava je tu a užívajú si to.

T: Takže niektorí turisti majú vyššie nároky?

R: Najväčší problém takých ľudí je, že sa pýtajú prečo nemáme také služby ako v zahraničí. Je to veľmi jednoduché. ak mi dajú rakúske ceny, ja im dám rakúske služby. Lenže kým v rakúsku stojí rezeň 15 eur, u nás 5 eur. Režijné náklady ten rakúšan ma rovnaké ako ja. Takže kým rakúšanovi

zostane 10 eur na rozvoj, mne jedno. Musíme prispôbiť ceny. A to je ten rozdiel. Nedokážem dať tie isté služby.

T: Postrehli ste zmenu straty biodiverzity v oblasti chaty? Ak áno, aké druhy sa nevyskytujú, a naopak, ktoré sa začali vyskytovať?

R: Tým, že nemáme biologický odpad v kontajneroch, tak nemáme ani medvede. S tým nemáme problém.

T: A chodia ?

R: Chodia, stále, ale len pozrú a odídu. Teraz sú ževraj medvede premnožené. V minulosti to boli líšky, potom prišiel rys tak sa to zredukovalo. Príroda si sama poradí. Kuny, líšky kradnú turistom topánky, ale oni sú tu doma, s tým treba rátať.

T: Nemáte problém s plesom?

R: No tým, že sa tu potápajú, každý rok sa čistia plesa, tak už je menej odpadu z roka na rok. Ľudia nie, že by boli uvedomelejší by som povedal, ale už nenosia konzervy. Takže na dne už nenájdeme toľko odpadu.

T: Aké zdroje energie využívate na prevádzku chaty? Aký je stav a spotreba týchto energií?

Elektriku máme normálne klasicky natiahnuté. Máme aj náhradný zdroj, veľký dieslový agregát, keby sme mali problém. Vodu dostávame priamo z potoka, zo Studeného potoka. Hore máme nádrž potom to dotecie do hotela a v hotely máme odkalovaciú nádrž, ide cez rôzne prepážky tá voda až potom to filtrujeme. Nedávam do toho žiadny chlór a nezabíjam to ani UV filtrom, dávam ľuďom čistú vodu, tak ako to tečie v potoku. Tu sme absolútne bez chlóru.

T: Aký je stav a spotreba vodných zdrojov, ktoré využívate? Akým spôsobom riešite odpadové vody?

R: My tu máme environmentálnu čističku do ktorej sme investovali veľa, kôli tomu, že skutočne chránime tú prírodu. Renovali sme dúchadlá. Od nás vyteká absolútne vyčistená voda, ktorá už má len baktérie v sebe. Ale nemá v sebe žiadne sedimenty. Máme tu aj práčovňu, ale tu neprerieme odvážame prádlo aj s odpadom. Nepoužívame agresívne čističe, ale vodu a paru, všetko umyje kuchyňu a silné mastnoty. Chceli sme aj slnečné kolektory ale nakoniec sme zistili, že to nemá význam veľmi. Ako by to tu vyzeralo z jednej strany a z druhej tam slnko nesvieti. Máme kotol, kúrime drevom, drevenými briketami.. Nepoužívame vykurovací olej, je to jednak šetrné voči prírode. Kúrili sme tu elektrikou, teraz máme drevené brikety.

T: Ako funguje odpadové hospodárstvo a likvidácia odpadov?

R: Máme kontajner, veľký objemový, a vyvážajú nám to, v sezóne samozrejme viac. V zime tu máme tri kontajnery, ktoré zbierame. Ale my máme drtičku. Takže všetok biologický odpad ide do čističky. A tie kaly nám cisternou odvážajú. Potom máme veľký septik. Máme aj lapč tukov, ktorý zachytáva tuky.

T: Aký je stav pôdy v okolí chaty a čo ho ovplyvňuje?

R: Keď im vysvetlím, že neskracovať chodníky len kôli tomu, aby nešliapali trávu, erózia vymyje kameň, potom padne skala, potom vypadne strom. Veď vaše deti kam budú chodiť na túry? A oni sa zľaknú, že juj to sme nevedeli. Takže oni nevedia. A TANAP išiel zlým smerom. Oni pokutujú tých ľudí. Okamžite príde, skrátili ste chodník a bum pokuta. Takže turista je naštvaný a nerozmýšľa, ale keď im vysvetlíme prečo. Ale funguje to v zahraničí. Je tu problém s tým, že tí ktorí sa o to majú starať, nie sú na to vzdelaní. Väčšinou sa dostanú do tých funkcií ľudia po známostiach a nič o tom nevie.

T: Aké činnosti prevádzky chaty majú vplyv na kvalitu ovzdušia?

R: Čo sa týka odpadu, veľmi málo popola.

T: Pozorujete hlukové a svetelné znečistenie prostredia? Nevadia Vám tu vrtuľníky?

R: Nie. Tu keď preletí vrtuľník tak väčšinou záchranársky. Občas tu preletí nejaký ministerský vrtuľník so svojimi papalášmi. S tým nemáme problémy vôbec.

T: A čo biodiverzita?

R: Tým, že nemáme biologický odpad v kontajneroch, tak nemáme ani medvede. S tým nemáme problém.

T: A chodia ?

R: Chodia, stále, ale len pozrú a odídu. Teraz sú ževraj medvede premnožené. V minulosti to boli líšky, potom prišiel rys tak sa to zredukovalo. Príroda si sama poradí. Kuny, líšky kradnú turistom topánky, ale oni sú tu doma, s tým treba rátať.

T: Existujú projekty či akcie na zlepšenie životného prostredia v oblasti horskej chaty?

R: V Štátnych projektoch je to tak, že robia iba projekty, ktoré sa im oplatia robiť. Ak sa na nich tí hore nenabalia, tak sa im to neoplatí. Ja idem teraz robiť taký projekt, s TANAPom som im povedal, že nech mi dajú podklady a ja na vlastné náklady urobím taký náučný chodník, že dáme sem tabule a vysvetlíme ľuďom prečo, čo, kde, aké sú tu zvieratá, akú faunu a flóru tu nájdú a prečo nerozhadzovať odpadky.

T: Navrhli by ste nejaké zmeny pre vylepšenie prevádzky chaty?

R: Veľké zmeny už nie. Stále to treba udržiavať a renovovať. Teraz odrenážujeme drevá, aby sme dostali vodu čo najďalej od stien. Lebo na jar keď sa topí sneh, máme vlhko v pivnici. Skôr len kozmetické úpravy.

T: Spolupracujete s ochráncami prírody a organizáciami na ochranu prírody?

R: Pracujeme na tom projekte. Oni so mnou išli riešiť iný problém. Chceli so mnou bojovať, lebo my strážime tú cestu. My platíme strážnika, ktorý v sezóne sedí dole, lebo ľudia nerešpektujú zákaz. A po 9h nepúští nikoho hore aj keď má povolenie a do 17. hod. nepúšťame my nikoho dole. Aby tá cesta bola skutočne pre turistov. Lebo existuje ďalší chodník cez les o to sme tiež bojovali, aby sme otvorili, ale TANAP to nechce dovoliť lebo tade chodia poľovníci a každý jeden ochranár je aj poľovník. Takže z jednej strany by strašne chceli chrániť prírodu a z druhej strany sú poľovníci a keby tade chodili turisti, im vyplašia zver a nemôžu to zastreliť. Takže keby sme mali ten ďalší chodník, tá cesta by bola voľnejšia, len pre kočíky, pre cyklistov. Ale zatiaľ je to v nedohľadne, nechcú sa o tom ani baviť.

T: Vy tu mate vlastne aj Symbolický cintorín v blízkosti.

R: Áno. Dal som aj vytvoriť knihu. Chcel som niečo ponúknuť ľuďom, že keď sem prídu, tak aby si mohli aj niečo odnieť. Každý vie, že je a existuje ale nevie prečo a ako vznikol. Tak som našiel spisovateľov, ktorí dopísali nové vydanie, som to prefinancoval a dal som vytlačiť tú knihu bez reklamy. Predávame to iba my. Už polovičku sme predali. Nezarobili sme na tom nič, to je taká pridaná hodnota hotela. Lebo symbolický cintorín je viazaný s Popradským plesom.

T: Turisti sa k nemu dobre správajú?

R: Áno. Nemáme takých tursitov, ktorí by až tak ničili tú prírodu. Od kedy človek zliezol zo stromu tak mení svoje okolie. To nezastavíme. Preto tí ochranári čo hovoria, že nepáliť stromy, nechať tam, že o sto rokov to bude úžasné tak o sto rokov. Kto chce čakať sto rokov. Žijeme tu my ľudia. Treba sa o to postarať. To je môj názor. Nevieť či je to správne ale nechať les spadnúť, o chvíľočku nám spadne celkom. A keď som sa rozprával ja s ochranármi tak rozprávali mi veci, ktoré, waw som pozeral na nich, že naozaj sa to môže stať? A potom som sa rozprával s odborníkmi, ktorí mi to celkom vyvrátili. Dali mi na stôl skutky a fakty. Ten lykožrút likviduje všetko. Sa to rozmnoží tak enormne, že to sa potom už nedá zastaviť. A napadá všetky staré stromy. Ale tie staré stromy keď vypadajú, tak tie mladé nemajú odkiaľ vyrásť. A možno 100, 150 rokov potrebujeme na to, aby to prišlo. Ale do tých 150 rokov nesmie prísť ďalšia žiadna búrka, žiadny požiar. Lebo potom môžeme čakať ďalších sto rokov. V Kanade keď spadne 10-násobne väčšia plocha tak nič sa nedeje. Ale u nás, Tatry, my máme maličkú záhradu, o ktorú sa musíme postarať. Takže to je tak z jednej strany vykrikujú, že musíme zachovať prales, lenže my nemáme prales. Tatry vždy boli až po Popradské pleso pastviny. Tu tieto stromy vysadili ľudia. Všade. Tu neboli stromy, lebo príroda vedela, že prečo nie. Ale keď už sme to sem vysadili, tak sa o to musíme postarať. Keď tie staré stromy odstránime,

ten lykožrút sa nerozmnoži enormne lebo keď je ich málo tak strom sa vie brániť. A vypadnutý strom sa nevie brániť. A potom to je reťazová reakcia.

T: Takže máte iný názor ako ochráncovia?

R: Mám úplne iný názor. Odkedy som vypočul odborníkov, ktorí mi vysvetľovali tie chodníky a ako strom žije. Strom do seba živiny ťahá len cez to lyko, ostatné je mŕtve, hmota. Len to lyko ho živí.

T: Máte s lykožrútmí problém aj tu?

R: Obrovský. Mladé stromky nenapadá, len do určitej miery. Tu už napríklad napadá kosodrevinu. A do kosodreviny nikdy nešiel. Lebo tak sú enormne premnožené, že už žerú potom všetko. Tak 5,6 rokov a budeme vidieť odtiaľto až do Popradu. Nebude tu žiadny strom. Do 20 rokov povedali, že Tatry celkom vyschnú.

T: A čo by sa s tým dalo robiť?

R: Nič. To sú financie. Tieto veľké drevárske firmy nechcú pustiť lacné drevo na trh. Takže oni preto financujú týchto ochráncov, aby nedovolili ťažiť. Takže je to biznis a kde je biznis, nespravíte nič.

T: Aký majú horské chaty v TANAPe vzájomný vzťah?

R: Veľmi dobrý vzťah. Ak nájdete ľudí, ktorí nejdú len za tým biznisom, tak nie je problém. Musíme tu aj nechať niečo po sebe, nie spúšťať.

Rozhovor č. 5

Deň: 08.10.2017

Miesto: Skalnatá chata (1 725 m.n.m), celoročná prevádzka

Respondent: Pavol Kulanga

Pozícia: prevádzkar chaty

T: Mohli by ste sa predstaviť a vysvetliť svoj vzťah k horskej chate? 2. Kto je majiteľom chaty a kto sa stará o fungovanie prevádzky?

R: Moje meno je Pavol Kulanga, teda som syn legendárneho nosiča, Laca.

V podstate s otcom prevádzkujeme túto chatu, rekonštruovaná bola v roku 93 do roku 96, kedy po 20 rokoch chátrania bola úplne zdevastovaná, bola komplexne za tri roky zrekonštruovaná do dnešnej podoby.

T: Takže zamestnanci ste vlastne v rodine, miestna pracovná sila?

R: Áno.

T: Aké služby chata ponúka?

R: V prvom rade je to o tom, ako vysokohorská chata sme samozrejme zameraní na to, že nie sme otvorení iba vtedy keď je to pre nás výhodné, ale stále, to znamená, že aj keď za týždeň sú niekedy víchrice, týždeň nikto nepríde, chata je otvorená takmer stále, v podstate každý deň v roku, práve o tom sú tie horské chaty, to znamená, že sme tu k dispozícii pre ľudí, ktorí sú v núdzi, alebo keď je krásne počasie, vtedy je tu najviac ľudí, hlavne počas letnej sezóny.

T: Máte okrem stravovania aj ubytovacie služby?

R: Nie.

T: Čo najviac ovplyvňuje životné prostredie okolo chaty?

R: Tu je hlavne tá logistika. Vo Vysokých Tatrách sú chaty, ktoré sú zásobované iba horskými nosičmi, čiastočne horskými nosičmi alebo teda bez nosičov. My sme vlastne čiastočne. Síce to máme jednoduchšie, lebo máme tu lanovku, ktorou si síce vyvezieme tovar ale aj tak každé jedno, všetko čo vidíte bolo treba priviazať na krosnu a priviesť tu na chatu. Alebo odpad potom opačným smerom zasa dole. Čiže preto hovorím, že čiastočne zásobovaná chata. To je veľmi zásadné. A tak isto to, že keď vám tu niečo vypadne, nemôžete utekať vedľa do Tesca, ale väčšinou je to záležitosť najskôr nasledujúceho dňa. A nie každý klient to vie pochopiť, keď vypadne vám nejaká polievka alebo niečo, tak niekto má s tým veľký problém. Snažíme sa spraviť tak, aby boli všetci spokojní, aby sa to nestalo.

T: Takže logistika je zásadná pre prevádzku chaty vo vysokej nadmorskej výške.

R: Určite. A hlavne tu ide o to, že v horách málokedy sa dá predvídať počasie, a teda vietor napríklad, víchrice môžu prísť len tak z ničoho nič, a vtedy sa musíte vedieť vždy zariadiť. Vždy musíte myslieť dva, tri kroky do predu.

T: Aké pozitíva a negatíva zapríčinené cestovným ruchom na životné prostredie ste v oblasti horskej turistiky spozorovali?

R: Chata má 176 rokov lebo pred rokom, dvoma som chcel zmapovať históriu chaty keďže je veľmi dlhá a zaujímala ma jej história. Tento priestor bol prvý osídlený priestor v Skalnatej doline potom začalo sa postupne osídľovať ale vlastne ľudia tu chodili preto, že výstup na Lomnický štít niekedy trval dva dni, a teda potrebovali tu niekde nocovať. Za posledné roky sa veľa zmenilo a bolo samozrejme na výber či celá dolina a Tatry budú vyzeráť na úrovni 70., 80. rokoch ako to donedávna vyzeralo, alebo sa prijme to, že zásadne sa bude investovať a zmení sa ten tvar. Ten tvar dnes vidíme. Zmenili sa niektoré zjazdovky, vybuďovalo sa zasnežovanie aj lanovky sa niektoré zmenili a ešte sa aj zmenia. A viac menej sa blížíme k tej finálnej podobe ako to vyzerá. Takže áno, turizmus má zásadný vplyv, v Tatrách sú určené niektoré zóny, kde jednoducho ten vplyv je vidieť a je na verejnú diskusiu samozrejme či je to dobré alebo nie.

T: A čo lanovka? Nie je tu vďaka nej väčší ruch?

R: Lanovka je tu už od roku 37. Bola postavená prvá. To je tým, že v Tatrách je už väčší ruch. Tá lanovka je v podstate, áno cítiť tu, že je tu vďaka nej viac ľudí, ale nie je to nič zásadné oproti tomu, že aj v dolinách kde nie sú lanovky je veľa ľudí.

T: Je to únosné?

R: Je.

T: V sezónnosti nemáte problém s prekročením únosnosti?

R: Každý kto je v Tatrách, kto robí v Tatrách, tak musí počítať s tým, že sú sezóny. To znamená, že letná a zimná. Letná sa začína troška meniť, lebo začiatok júla je väčšinou slabý, čo každý si myslí, doteraz bol predpoklad, že všetko bude už nabité. A skôr sa to tiahne, že ľudia si uvedomujú, že jeseň je najkrajšia na horách a zima. Tak viacej sa to posúva na ten september, cítiť, že už je silný.

T: Zaoberáte sa únosnou kapacitou prostredia?

R: Tak kým sa ľudia pomestia na chodník, tak je to v poriadku. Je samozrejme každého názorom na posúdenie toho vplyvu, že kde je únosná hranica, že kde chcem, koľko ľudí aby chodili do hôr a už nie nad určitú hranicu.

T: Spozorovali ste ako sa turisti správajú k životnému prostrediu? Zmenilo sa ich chovanie počas rokov?

R: Turisti sa menia. Začínajú byť, jednak cítiť nárast česko-slovenských turistov, že sa vracajú aj vplyvom asi bezpečnostnej situácií vo svete. Začínajú byť takí uvedomejší v podstate. Neznamena to, že už nenachádzame po nich odpadky, stále nachádzame odpadky. Že by boli nejakí arogantní alebo tak, stále klesá podieľ takých nezodpovedných turistov. Takže skôr asi takí uvedomejší.

T: Postrehli ste zmenu straty biodiverzity v oblasti chaty? Ak áno, aké druhy sa nevyskytujú, a naopak, ktoré sa začali vyskytovať?

R: Chodieval nám tu medveď, ten sa tu veľakrát vlámal, to je známe. Stalo sa to v rokoch 2007-2008 v uvodzovkách atrakciou. Už sa vlámal cez dvere, cez okno, nikdy sme nevedeli kedy vojde, bolo to nevyspytateľné. Chodieval do chaty nie za, v kuchyni mal navarané, ale on tam nechal niečo pováľané. V podstate ako keby prišiel len pozdraviť. Zmena je v tom, že asi posledné roky sa tu už dá aj spať bez toho aby ste mysleli, že každú sekundu tu môže výjsť medveď.

T: Aké zdroje energie využívate na prevádzku chaty? Aký je stav a spotreba týchto energií?

R: Elektrická energia a voda. Máme vodovod, som rád, je to obrovská pomoc.

T: Odpady sa znášajú?

R: Áno, všetko znášam.

T: A čo sa týka odpadových vôd?

R: Čistička. Tú sme vybuďovali my, keď sme prišli.

T: Aký je stav pôdy v okolí chaty?

R: V takýchto strediskách CR ako sú tu alebo hore na Skalnatom plese, kde sa naozaj, sú dni kedy sa tade premie 3-4 tisíc ľudí, čo je obrovský počet. A nie možné ustrážiť to, aby ľudia nevyšli do okolitého terénu. A tá príroda sa ako, nevidieť tu, že by bola nejako zdevastovaná príroda naokolo. Tu okolo chaty s tým nie je problém.

T: Pozorujete hlukové a svetelné znečistenie prostredia?

R: Nie. Lanovka je ekologická a veľmi tichá.

T: Navrhli by ste nejaké zmeny pre vylepšenie prevádzky chaty?

R: Každý rok sa snažíme vylepšovať, vylepšovať, vylepšovať a pridávať nové veci aj s ohľadom samozrejme na okolie. Tak, aby bola chata konkurencie schopná a hlavne zaujímavá pre turistov.

T: Spolupracujete s ochráncami prírody a organizáciami na ochranu prírody?

R: Chata patrí ŠL TANAPu a je tomu všetko podriadené. Snažíme sa edukovať ľudí, snažíme sa robiť a budovať tradície podujatí tu na chate, informačných a zároveň aj interaktívnych, to znamená, že či už pre cieľovú skupinu detí alebo ktokoľvek kto má záujem o prírodu, tak napríklad prednášky a stretnutia. Všetko sa pripravuje, je to ešte v plienkach. Sme informačné stredisko ŠL TANAPu tú funkciu plní tá vstupná časť chaty. A my sme to chceli rozšíriť o tie podujatia ešte. Aby to nebolo to, že sa to len prečíta.

T: Aký majú horské chaty v TANAPe vzájomný vzťah?

R: Veľmi dobrý. Tu nefunguje princíp konkurencie ako je to dole, keď máte dve kaviarne vedľa seba. Tatranské chaty vždy boli o spolupráci a o tom, že keď máte plno, tak pošlete vedľa.

T: Napadá ťa ešte niečo k tejto téme?

R: Chaty musia dodržiavať zákony vzhľadom na to, že sme v 5. stupni ochrany prírody. A tomu musí byť všetko podriadené. Čo sa týka odpadov, smetí, tomu môžeme do určitej miery zabrániť. Ale stále je ten odpad. Našou úlohou je ho odpratávať.

T: Čo vlastne hovoríš na projekt novej lanovky?

R: No môj osobný názor je, ja som zastánca pralesu, bez zásahového pre celé hory. Príroda najlepšie vie podľa mňa ako sa vysporiadať a keď spadne les, ona vie prečo si ho zničí. A potom tam narastie silnejší les, než keď umelo nasadíme smrek a potom sa stane čo sa stalo. Tá lanovka, tak je to zámer, myslím, že tatra majú 26 km z jednej strany a na druhú sú príliš malé na to. V Alpách je to normálne, u nás, no uvidíme. Chápem investičnému zámeru, ale ja by som to nestaval.

Rozhovor č. 6

Deň: 07.10.2017

Miesto: Horský hotel Sliezsky Dom (1 670 m.n.m.), celoročná prevádzka

Respondent: Miroslava Fridmanská

Pozícia: prevádzkarka

T: Mohli by set sa predstaviť a vysvetliť svoj vzťah k horskej chate?

R: Moje meno je Miroslava Fridmanská, som prevádzkarka. Starám sa o prevádzku z FnB časti, to znamená kuchyňa. Potom tu máme vedúcu ubytovacieho sektora, ktorá sa stará o ubytovacie časť a potom ešte údržba.

T: Kto je majiteľom chaty a kto sa stará o fungovanie prevádzky?

R: Riaditeľom je tu pán Konečný, majiteľom je v podstate bratislavská firma. Takže my sa vlastne staráme o prevádzku.

T: Aké služby chata ponúka? Funguje celoročne alebo sezónne?

R: Služby ponúkame v podstate všetky. Ubytovanie máme 44 izbiel plus turistickú izbu. Takže kapacita hotela je 109 pevných lôžok plus prístelky. Ponúkame potom stravovacie služby. Možnosť výletov, napríklad spolupracujeme s agentúrou Mountain pro Guiding, ktorý vlastne riešia výstupy na Gerlach a podobne. Takže máme rôzne balíky spojené aj s turistikou ale aj s oddychom, romantické a podobne. Aj keď k nám niekto príde, tak chceme, aby dostal profesionálne a kvalitné služby, ale samozrejme v rodinnom duchu. Aj keď je to na úrovni je to take priateľské. Snažíme sa byť nápomocní.

T: Môžete mi povedať aj niečo o histórii hotela?

R: Tento hotel v podstate, Sliezsky dom tu stojí už skoro sto rokov, 4-krát vyhorel. Túto polohu, čo má teraz má už okolo 30 až 40 rokov. My sme ho začali rekonštruovať v roku 2009, veľká rekonštrukcia skončila v roku 2011, od kedy má takú podobu aká je teraz. Takže my sa už neradíme do kategórie horských chát ale do kategórie horských hotelov.

T: Takže tu máte aj dost' zamestnancov. Využívate miestnu pracovnú silu alebo ľudí z celého Slovenska?

R: U nás je to take pestré, skôr by som povedala. U nás pracujú ľudia aj z Bratislavy, ale aj z Humenného napríklad. Takže je to také rôznorodé. Nie je to len východ a Tatra, ale celé Slovensko. K nám ľudia väčšinou keď chodia, tak musia mať ten cit k Tatrám a horám, lebo predsa, u nás sa

pracuje na týždenné smeny a človek je tu týždeň zavretý, takže musí mať rád aj to prostredie. Mne to tu vyhovuje, že je tu taká priateľská atmosféra.

T: Čo je zásadné pre prevádzku horskej chaty vo vysokej nadmorskej výške?

R: My máme vlastne cestu, prístupovú, takže vlastne v lete nemáme problém s nejakým zásobovaním, v zime k nám auta nevýjdu, takže si po tovar chodíme my sami. Takže to zásobovanie je také problematické. Ale inak nič nie je také, že by bol nejaký problém.

T: A stými autami, kto dáva povolenia a kto môže dostať také povolenie?

R: Keďže sme v 5. ochrannom pásme, tak TANAP vydal, on môže udeliť nejaké povolenie a nám vydal ako hotelu, udelil 17 parkovacích miest, to znamená 17 povolení, ktoré môžeme poskytovať iba ubytovaným hosťom, ktorí u nás sú nahlásení. Ale len počet 17. Zvyšných musíme my vyvázať a zväzať našimi autami. Tak isto TANAP má podmienku, aby sme jedno auto mali na plyn, aby to bolo šetrnejšie k životnému prostrediu.

T: Zaoberáte sa udržateľným CR?

R: My poskytujeme služby, pre tých turistov. Že keď prídu z túry, tak sa majú kde občerstviť. Ponúkame aj tú turistickú izbu, ktorá je lacnejšia a prijateľnejšia pre bežných turistov. Ponúkame aj možnosť vývozu a zvozu, máme balík, taký voucher, sa to volá, že výlet na Sliezsky Dom, ktorý je v rôznych hodnotách, Najlacnejší je 20 eur za osobu, kde vlastne človek môže prísť hore, občerstviť sa a potom vlastne zísť dole, alebo ho zvezieme. To je vlastne aj pre tých ľudí, ktorí by sem chceli prísť ale už to nezvládnu. Alebo malé deti, rodinky s malými deťmi a tak. Ohľadom toho máme ten voucher a inak každý po vlastných sem musí. Máme tu aj knihu túr, kde radíme zapisovať sa hosťom kam idú.

T: Všímate si rozdiely medzi sezónnosťou a počtom turistov?

R: Áno, určite. U nás je hlavná sezóna v lete, keď sú pootvárané chodníky. Keďže sme síce v časti magistrály, ale chodníky sa zatvárajú koncom októbra, tak tých turistov je potom citelne menej, lebo už sa nedá ísť ani na Východnú Vysokú, už sa nedá ísť ani na Rysy, iba na Gerlach aj to len s horským vodcom.

T: A dodžiavajú turisti aj tie zákazy uzáverov chodníkov a zákazy počas snehovej pokrývky?

R: Sú extrémisti, vždy sa nájdu extrémisti, ktorí aj keď sa vydávajú výstrahy či kôli víchrici, tak sa nájdu, že prídu hej a my sme to dali. Sú tu aj rôzne záťahy horskej služby. Takže väčšinou je to o tom, že podcenia svoje sily. Myslia si, že to zvládnu.

T: Máte tu hneď aj pleso.

R: Áno. napríklad práve dnes tu boli potápači čistiť pleso. Nemôžem povedať, že turisti nejak extra ohľaduplní. Ale snažíme sa v rámci hotela, dávame dostatok odpadkových košov, snažíme sa, už keď majú ten odpad, tak, aby ho nezhadzovali kade tade. Ale stretli sme sa s prípadmi kedy sme krútili hlavou. Nieкто dokázal vyhodiť takéto veci?

T: Čo také vyhodili?

R: Napríklad dva alebo tri roky do zadu keď sme robili také veľké upratovanie, lebo my ako zamestnanci hotela dbáme na to, že udržiavame poriadky, chodíme zbierať smeti. V lete raz dva dni, niekedy každý deň večer sa prejdeme. Ale po zime robíme také veľké a nájdem flašky, skla, plasty, všetko možné. A sme našli napríklad aj použitú plienku. Nie je to úplne bežné, ale nájdete čokoľvek. Nerozumiem prečo turisti keď si dokázali vyniesť hore, tak aký je problém doniesť si tie odpadky dole. Veď je to už ľahšie.

T: Všimli ste si aj rozdiel v správaní turistov počas rokov čo tu pracujete?

R: Nemenia sa. Tam je to o tom istom. Proste prídu, chcú sa rýchlo občerstviť, najesť, napiť a zase utekať dole. Ale sú tirsti a turisti, našťastie sú aj takí čo sa starajú o tú prírodu.

T: Postrehli ste zmenu straty biodiverzity v oblasti chaty? Zmenil sa stav živočíchov?

R: My sme dosť vysoko, aby tu bol medveď, ale stane sa občas. Napríklad toto leto, pred sezónou, niekedy máj, jún nám tu vyšla medvedica s mladými. Bola na terase. Ale hneď odišla. To sa stalo

tak prvýkrát, myslím, že sa to opakovať ani nebude. Inak klasika, kamzíky, oni v zime potom už aj schádzajú trochu nižšie, hľadajú si obživu.

T: Aké zdroje energie využívate na prevádzku chaty? Zmenil sa stav živočíchov?

R: My máme vlastne generátor, normálne sme napojení podzemne na elektrárne. Vodu si berieme z plesa, ďalej máme tu čističku. Takže voda z plesa prechádza všetkými filtrami, raz za tri mesiace robíme odber vody a dávame to na rozbor hygieny, aby sa zistilo či je všetko v poriadku.

T: A ako riešite odpady?

R: Drtičkou. Máme drtičku.

T: Aký je stav pôdy v okolí chaty ?

R: Nemáme s tým problém. Pôda je v poriadku.

T: Pozorujete hlukové a svetelné znečistenie v oblasti chaty?

R: Nie.

T: Existujú projekty či akcie na zlepšenie životného prostredia v oblasti horskej chaty?

R: My určite dbáme na to a dávame pozor, aby sme udržiavali tú prírodu, aj upozorňujeme na to, keď máme tu akcie či podobne, napríklad pre firemnú klientelu niekedy tak občas spolupracujeme s tou firmou Mounting pro Gouding, tak oni robia, že hry prežitia v prírode a podobne. Ale čo sa týka nejakej tej ochrany tak špekulujeme nad niečím, čo by sa dalo, ale zatiaľ nič konkrétne.

T: Spolupracujete s ochráncami prírody a organizáciami na ochranu prírody?

R: Jedine čo máme tak to sú tie opatrenia, ktoré dal TANAP keďže sme v 5. ochrannom pásme a smozrejme, že sme dohodnutí, že keby sme videli niečo, čo sa robiť nemá, napríklad keby sme načapali, že niekto chodí na huby a podobne, tu u nás alebo na ceste do Polianky, tak ich hlásime, alebo s drevom. Na huby by sa tu nemalo chodiť, veď predsa z toho žijú zvieratká, a potom sa my nemôžeme čudovať prečo k nám chodia. Lebo sú hladné.

T: A stáva sa to často?

R: Naši šoféri hovorili, že videli párkrát. Ale keď oni sa tak dobre poskývajú. To je to, že my chodíme po cestách a nechodíme po cestičkách.

T: Aký majú horské chaty v TANAPe vzájomný vzťah?

R: Máme dobré vzťahy. Spolupracujeme. Každý kto pracuje v Tatrách tak vám povie, že my horáci sme taká jedna veľká rodina. My si vždy budeme pomáhať. Neexistuje, že by prišiel nejaký horský vodca či chatár a podobne, že by sme išli si vykať. To je v Tatrách automaticky, že ideme do tykačky so všetkými a vieme si aj pomáhať.

T: A so snehom v zime máte problém?

R: Máme na to šafler, máme ratrak. Ratrakujeme cestu, udržiavame ju tak, aby bola vhodná pre skialp. Lebo my tu síce nemáme zjazdovku, ale kto má rád skialp, tak si k nám môže výjsť. Takže v zime jazdíme skútrami, aby sme nechali cestu pre skialpinistov, ak sa to dá.

Rozhovorč. 7

Zbojnická chata (1 960 m.n.m), celoročná prevádzka

Deň: 12. 10. 2017

Miesto: Poprad

Respondent: Michal Brun

Pozícia: chatár

T: Mohol by si sa predstaviť a vysvetliť svoj vzťah k horskej chate?

R: Tak volám sa Mišo Brun. V Tatrách ma volajú Fredy a s Danielkou sme nájomcovia.

T: Kto je majiteľom chaty a kto sa stará o fungovanie prevádzky?

R: Majiteľom chaty je Klub Slovenských turistov a Horolezecký spolok JAMES.

T: Aké služby chata ponúka?

R: Stravovacie, ubytovacie

T: Aká je kapacita ubytovania?

R: 16 lôžok.

T: Koľko stálych zamestnancov a sezónnych brigádnikov v chate pracuje? Využívate miestnu pracovnú silu?

R: Sátych máme 4roch, tí sú z pod Tatier a brigádnikov máme v letnej sezóne 10 a plus nosiči tiež tak 10-12. 4 stály, dvaja a dvaja na smeny. V zime nemáme brigádnikov.

T: Koľko je približne cez sozónu ľudí.

R: Už sa ma to veľa ľudí pýtalo, neviem to odhadnúť, 500,800,1000? Nevieť presne.

T: Čo je zásadné pre prevádzku chaty vo vysokej nadmorskej výške?

R: Dobrý kolektív, zodpovední nosiči, ktorí výjdu v každom počasí, dobrá nálada.

T: Všimol si si aj rozdiel v chovaní turistov k prostrediu počas rokov?

R: Ja myslím, že sa to mení k lepšiemu. Nájdu sa aj takí, čo sa spýtajú, kde máme smetné koše a povieme, že dole na Hrebienku, tak nechajú bordel na terase. Ale je ich málo. Nemyslím si, že výchovne sa pôsobí na tých ľudí. Aj my sa snažíme tak nejak motivovať, nejakou takou edukačnou formou a nie agresívne, že by sme im nejak nadávali. Ja si myslím, že tí ľudia si to vezmú k srdcu, väčšinou.

T: Čo podľa teba najviac ovplyvňuje prostredie v oblasti chaty?

R: Pokiaľ ľudia nerobia hluk a nenechávajú po sebe bordel tak je to úplne v pohode.

T: Takže cestovný ruch nezapričiňuje nejaké negatíva na prostredie?

R: Ja si myslím, že nie. Napriek tomu, že má tá turistika stúpajúcu tendenciu, tak tí ľudia sú dá sa povedať disciplinovaní. Pokiaľ ľudia nerobia hluk a nenechávajú po sebe bordel tak je to úplne v pohode.

T: Takže je dodržiavaná únosná kapacita? Nie je to cez sozónu prekročené?

R: Ja myslím, že je to v pohode únosné, my ako chata nie sme úplne top, viacej ľudí chodí na Brnčalku alebo na Rysy ale niekedy sa stane, že keď je zlé počasie tak chata napríklad kapacitne, jedáleň nestačí pre tých ľudí, keď sa prídu schovať pred dažďom.

T: Zaoberáte sa udržateľným CR?

R: Chata je národnom parku takže návštevníci by mali dodržiavať poriadok NP to znamená nerobiť neporiadok

T: Všimol si si aj rozdiel v chovaní turistov k prostrediu počas rokov?

R: Ja myslím, že sa to mení k lepšiemu.

T: Je ovplyvnená biodiverzita turizmom?

R: Zvieratá, čo tam žijú, tak sú na ľudí zvyknuté. Keď priletí vrtuľník, nejaká záchranka alebo zásobovanie, tak sa stiahnu ale neboja sa, tiež sú na to zvyknuté. Keď sa dodržiavajú uzávery skialpinistické tak vtedy napríklad tak vyliezajú svište, čo sa hovorí, že skialpinisti ich plašia, čo je tiež blbosť.

T: Aké zdroje energie využívate na prevádzku chaty? Aký je stav a spotreba týchto energií?

R: No v prvom rade slnko, fotovoltaické panely plus systém batérií s elektronikou z tohomáme vlastne elektriku a keďže na chatu nám dva mesiace nesvieti svetlo, snko teda, tak vtedy ideme na agregát. Sme tiež kúpili taký ekologický, nízko hlučný s malými emisiami teraz nový, takže ani to moc nepočuť. No a sú to fakt tie dva mesiace, alebo keď je horšia perióda počasia. V pláne máme ešte veternú turbínu. Mali nám ju dodať už teraz na jeseň, ale sa to posunulo. V zime dva mesiace ideme len na agregát. Ale inak 90% ideme na slnko. Tá fotovoltaika tam už bola. Nám keď vlastne to slnko nabije, tak dva dni vydrží elektrika. Napríklad keď hlasia dlho pod mrakom tak iba svietime. Vypneme režiú, spotrebiče nepoužívame vtedy, aby sme šetrili elektriku a nemuseli štartovať a zas hore vynášať palivo. Máme kotol na pelety. Lepšie ako bordel a smrad z uhlia. Z toho je o 90% menej odpadu, drevený popol. Z toho uhlia, z kokosu sa v podstate popol znáša dolu, to je bordel.

T: Aký je stav a spotreba vodných zdrojov, ktoré využívate? Akým spôsobom riešite odpadové vody?

R: V lete nemáme problém s vodou, berieme ju z potoka. Máme 600m dlhú hadicu natiiahnutú a samospadnú vlastne. V zime musíme natiahnúť hadice do plesa, vyrúbať diery za čerpadlo a z plesa si načarpať do nádrži, ktorú máme v podkroví. No a odtiaľ máme vlastne vodu, to znamená, že raz za týždeň urobím diery na vodu, keď je tak mínus 20 a fúka silný vietor, tak je to zábava. No a odpad z kuchyne máme normálne čističku s lapačom tukov. Wc-ka su suché, klasika.

T: Aký je stav pôdy v okolí chaty a čo ho ovplyvňuje?

R: Myslím, že zotrvalý. Nie sú tam zošlapy. Nie. No sem tam na tom chodníku je skopnutý kameň, ale žiadna erózia. Ľudia sem tam idú aj mimo chodník ale to je zanedbateľné.

T: Pozorujete hlukové a svetelné znečistenie prostredia?

R: Hlukové, jedine vrtuľník.

T: Existujú projekty či akcie na zlepšenie životného prostredia v oblasti horskej chaty?

R: Neexistuje žiaden pokiaľ viem. Ale my máme v pláne pridať ešte tú verenú turbínu. A tie suché Wc sa prerábajú, má to byť ekologickéjšie, systémom horskej čističky. Len je to drahé.

T: Spolupracujete s ochráncami prírody a organizáciami na ochranu prírody?

R: Spolupracujeme.

T: Máte s nimi drobný vzťah?

R: No ochranár, ktorý má na starosti našu dolinu, tak je v úplne v pohode. Chodí dosť často, nemal žiaden problém zatiaľ. Raz do roka príde na mesiac taký bádateľ, ktorý tam už 12 rokov chodí a pozoruje svište, odchytať ich a všelijaké výskumy tam robí.

T: Aký majú horské chaty v TANAPe vzájomný vzťah?

R: Ja myslím, že nadštandardné. Vychádzame veľmi dobre, keď treba tak si pomôžeme. Napríklad pri tom zásobovaní sa vždy dohodneme všetky tri chaty v dolinách a vylietame to za pol dňa všetci a nie sú to tri dni napríklad, keby si to každý sam lietel. Vychádzame si v ústrety.

Rozhovor č. 8

Chata pri Zelenom plese, 1 551 m.n.m, celoročná prevádzka

Deň: 13.10.2017

Miesto: Chata pri Zelenom plese

Respondent: Tomáš Petřík

Pozícia: chatár

T: Mohli by ste sa predstaviť a vysvetliť svoj vzťah k horskej chate?

R: Volám sa Tomáš Petřík. Ja som sa narodil keď bol otec chatár dnešnej Zamkovského chate, pred tým to bola Chata kt. Nálepku. Tým, že som rodák z Tatranskej Lomnice, tak od malička som inklinoval k horám a viaciam okolo nich, k horolezectvu, lyžovaniu. A tie chaty boli vždycky nejaké, také, zachýtné body, keď človek sa po horách hýbe a lezie tak, tak ich považuje za určitý, taký ostrov.

T: Kto je majiteľom chaty a kto sa stará o fungovanie prevádzky?

R: Majitelia sú Klub slovenských turistov - väčšinový, a menšinový - JAMES teda Slovenský horolezecký spolok. A všetci chatári, ktorí vlastne sme na tých chatách, ktoré patria pod týchto vlastníkov, to je vlastne Rysy, Terinka, Zbojnička, my a Štefánička v Nízkych Tatrách. Popradské pleso je privátne, sliezsky dom je privátny a Zamkovské tiež. Bilíčka privát. Skalnaté a Rainerka patria TANAPu. Všetci sme vlastne nájomcovia a platíme normálne nájom. Ako keď si prenajmeš dom inde.

T: Aké služby chata ponúka?

R: No, ubytovanie, stravovanie, jednak aj raňajky, večere alebo teda polpenzie pre ubytovaných hostí, plus normálne denne varíme okolo 10-12 druhov jedál. Vždycky sú 4 až 5 nejakých polievok, lebo to je základ stravy pre jednodňových pasantov, ktorí prechádzajú, a zo 3-4 jedál, ktoré má nejakú tú vyššiu hodnotu ako myslím kalorickú. Ten trh sa vyseparuje vždycky. Poviem to tak, v každej chate záleží podľa vzdialenosti od posledného zachýtného bodu, ide o niečo iné, hej ako keď na Solisku predáva po stovkách pečené kolená, my keď sme to začali robiť, tak sme za august predali tuším jedno alebo dve. Jednoducho vždycky sa ten trh vyseparuje. Je to aj podľa náročnosti, podľa vzdialenosti. Bohužiaľ je dnes strašne veľa alergikov. To kým nerobíš s jedlom, alebo so stravovaním, si neuvedomíš ani koľko ľudí ma alergie. Laktačné, bezlepkové. Musíme mať aj jedlo a polievku vegánske. Ľudia to jednak vyžadujú a jednak to naozaj potrebujú.

T: To je ich až toľko?

R: Keď to vezme percentuálne, z ubytovacích hostí, tak keď máme 60 večerí, tak minimálne 10-12 je bezlepkových. Je to strašne veľa. Nie sú to dietári ale regulárne chorí ľudia. Kedysi sa ubytovávalo aj so psom, ale tú izbu musia dať poriadne do parády. Takže tu sme aj my úplne zrušili. Kto chce prísť so psom na chatu, môže ale pes vonku.

T: Čo je zásadné pre prevádzku horskej chaty vo vysokej nadmorskej výške?

R: Najzákladnejší základ je, aby tam robili ľudia ktorí to robiť chcú. Takí, ktorí tam chcú byť a nechcú len to, aby mali zamestnanie. Lebo o tom prístupe je úplne všetko, o tom prístupe je potom aj to chovanie ľudí a defacto je na tom závislá aj tržba aj obraz o tebe a všetko. Najskôr asi aj to oduševnenie pre tú prácu, jednak moje, jednak ľudí, ktorí robia hore. Mňa to baví, ja to chcem robiť. Nemala by na tomto svete zostať po mne len kôpka na cintoríne, ale niečo pre ostatných. A najzásadnejšia podmienka pre všetko je počasie. Od toho závisí úplne všetko. V zime sme skôr lezecká chata, menej turistov, viac horolezcov. Lebo sme lezecky veľmi zaujímavá oblasť aj skialpinisticky. No a v lete je to z 90% len turizmus.

T: Koľko stálych zamestnancov a sezónnych brigádnikov v chate pracuje? Využívate miestnu pracovnú silu?

R: No stálych zamestnancov je 8. Menia sa vlastne každú stredu. Vždy štyria a štyria počas. Plus ja. A na leto je okolo 14-16 ľudí ako plus. Zase tak, aby ich bolo po 8 a 8 ako každú smenu. A je to dosť náročné.

T: Takže iba vy sa staráte o tú cestu? A TANAP?

R: No TANAPu to vyplýva zo zákona, starostlivosť o chodníky, ale nedostáva na to ani halier od tohto Ficolandu smiešneho. Ten chodník musí byť schodný a keď ho otrhne? Len tejto jesene sme ho trikrát zachraňovali. Niekedy nám odmyje pol cesty pri dažďoch. A ty to musíš znova dobudovovať, vybudovať. Na tých traverzoch to vyzerá tak, že to máš strmé 60-70 cm a taký svah nám už na dvoch miestach odpadol. Teraz zachraňujeme tretie. To sa bavíme o tisícoch eur. Všetko to hradíme my. U nás je to také, že ku nám sa vyváža autom. Nenosí sa klasicky. Ale bohužiaľ tú cestu jediný, kto má povinnosť sa starať o ňu, sme my, za vlastné prostriedky. Takže mám ešte dvoch chlapcov prijatých len preto, že trávia celé leto na ceste.

T: Čo všetko podľa Vás najviac ovplyvňuje životné prostredie v oblasti chaty?

R: Ochránari. Stupidné predpisy o ochrane prírody. Nezmyselné. A ľudia, ktorí tieto veci, väčšinou na dobrovoľníckej báze vykonávajú. Pretože tí čo sa v tom vyznajú, čo nás majú na starosti ako vlastne správa TANAPu, hej, Pavol Majko, čo je riaditeľ čo nás má, vychádzame dobre vieme si vysvetliť všetko alebo požiadať, dohodnúť. Ale nad nimi stojí ešte zákon. A ten zákon, veď oni sú úplne imbecili. Ale úplne.

T: Napríklad?

R: Kúrime drevenými briketami. Lebo mi cenovo vychádzajú lepšie, lebo neni palivové drevo. A v tejto oblasti kde som ja jednoducho je úplna kríza s palivovým drevom, bola kalamita minulý rok vtedy sa dalo, ale pred tým 4 roky bol problém. Ja som vozil drevo z najbližšieho možného skladu z Vyšných Hágov. Z Vyšných Hágov na Bielu vodu je to nejakých 25 km, odtiaľ to drevo musím voziť na chatu. ALE v doline pod chatou máme tisíce, tisíce, kubíkov suchého dreva, ktoré vlastne tam leží, hnije. Čo je ekológia? Dohodnúť sa, že je tu sto tisíc kubíkov dreva na zemi, tak stále bude ešte v mädziach normy ak z každého hektára odťazíš 40% spadnutého a furt zostane aj tam aj tam. Alebo je ekologikejšie minúť, my sme to vypočítali, kým sa to dostane na chatu, 21 litrov paliva sa minie na prepravu. Kde je ekológia? Kde je rozum? Najväčší problém sú zákony ochrany prírody, ktoré nestoja na logických základoch.

T: Takže s ochráncami máte aké vzťahy?

R: Hmm ja hovorím, že najdôležitejšie čo by človek vo svojom živote mal robiť, tak chrániť prírodu. Ale stať sa ochranárom by mal byť trestný čin podľa mňa. Tých udaní čo sme mali kadejakých. Proste bolo teplé leto, chytili sa nejaké riasy v plesu. Prišlo na nás normálne udanie, anonymné, že vypúšťame septik hadicou do plesa. Lebo, že je špinavé. Museli prísť dve dámy z Inpekcie ŽP, ktoré mi rovno do telefónu povedali, "nemajte nás za zlé, ale my musíme". 16 vzoriek museli brať vody, každá stojí tuším nejakých 80-100 eur. A to platíme my všetci. Na základe anonymného udania. Kde žijeme keď na základe anonymných udaní sa mihajú tisíce eur na Štátnej správe?

T: S tým plesom to máte teda v poriadku? Kto sa o neho stará?

R: Nikto. Matka príroda. My z neho len berieme vodu, v letných mesiacoch sa zásobuje vodou z prameňa z Červenej dolinky z hora, máme prepád, proste prirodzený potok z neho vyteká a potom sa kúsok odtiaľ stráca v suti a na jednom mieste, v svahu nad nami vyviera a pri tom prameni my máme záchyt, to nám ide do takého bazéna, odkiaľ vlastne nejakých 16 kubíkov vody a odtiaľ vlastne čerpáme vodu. A v zime ten záchyt plníme čerpaním z plesa.

T: To Vám aj niekto robil rozbor vody, že ju môžete používať?

R: Áno, rozbor. Robí sa každý rok.

T: Aké pozitíva a negatíva zapríčinené cestovným ruchom na životné prostredie ste v oblasti horskej turistiky spozorovali?

R: Všetko je individuálne od toho aký je človek. Ako nedá sa povedať, že česi sú takí, poľiaci takí. Je to bytostne individuálne.

T: Takže ste nespozorovali či sa mení chovanie turistov k prostrediu?

R: Tým, že ten turizmus začal byť takou nejakou, vyložené módnou záležitosťou, tak chodia do hôr aj ľudia, ktorí až tak nejak úplne nie sú s nimi vzhľadom alebo chodia do hôr lebo sa to stalo momentálne populárne hej. Ale, že by to malo vplyv na ekológiu, to si nemyslím. Možno nejaké drobné odpadky, ale zase s nárastom takýchto ľudí narastá aj počet ľudí, ktorí chodia po dolinách s igelitovým sáčkom a zbierajú bordel hej.

T: Aké zdroje energie využívate na prevádzku chaty?

R: No na kúrenie používame drevo z peci. Elektina z turbín. A z agregátu, normálne diesel agregát, lebo niekedy už tie turbíny proste nestíhajú ten výkon dodať. Vieš, snažím sa získavať energiu pre chatu z vody, čo najmenej púšťať ten agregát.

T: Aké turbíny?

R: Vodné.

T: Akým spôsobom riešite odpadové vody? Ako funguje odpadové hospodárstvo a likvidácia odpadov?

R: Odpady sa zväžajú. Ako čo sa týka komunálneho odpadu, to sa zväžá, separuje. Všetko biologické ide cez drvič v kuchyni do normálnej kanalizácie, ktorá končí v septiku. A septik je vlastne taký, to sa volá gravitačný septik, že vlastne všetko vteká dole, to sú trojkomorový septik, do tretej ide už relatívne čistá voda. Nad tým hore je kôš, kde sa raz ročne tieto nádrže, prvé dve odsajú do hornej, do toho sitka a hore v tom sitku ostane vlastne všetka sušina, všetok kal a je tam len jedno miesto, z ktorého to odteká a tam vteká nazad potom čistá voda, ktorá už potom vlastne odtečie do potoka. Potom zase to tam rok schne a po roku to lopatami nahádžeš do vriec a odvezie sa to normálne do kontajnera. Je to asi 2-3 kubíky z celoročnej prevádzky, čo nie je veľa. Takže do potoka odteká čistá voda, tam sa tiež robí rozbor.

T: Existujú projekty či akcie na zlepšenie životného prostredia v oblasti horskej chaty?

R: Projekty na to ako nejak nie sú. Zas sme pri tých ochranároch, ktorí si ani neuvedomujú a furt budú hľadať tú chybu tam, kde ani není. Keď budeš mať okolo chaty bordel, tak v turanu sa ti do okolia začnú sťahovať medvede a kadečo, od myši počnúc. A to isté je v tej väčšej prírode. Kedysi to tak akútne nebolo, lebo bol stále les. Mali dostatok priestoru. Lenže tretina toho lesa chýba, tretina spadla kalamitou, tretinu zničil vplyv ochranárov, pretože nezastavili šírenie kôrovca nejakým mohutným prierezom možno okolo Štrbského plesa sa ten kôrovec mohol zastaviť. Nie, oni proste 5. stupeň ochrany, nesmie sa. Tak ten kôrovec sa pomaličky presunul až do Poľska. A zničil ďalšiu tretinu, pás lesa celý. To vidieť ako to postupovalo. No príroda si má poradiť sama, ale on keď ochorie tak ide k doktorovi. Jak si má tá príroda poradiť sama, keď my sa tu budeme hrať na 5. stupeň ochrany a na druhej strane za kopcom je obrovská rafinérka a neviem aké obrovské bane. Jak si tá príroda má sama pomôcť? No a o tom to je, že tým macom zmizli veľké pásy lesa no a tí macovia musia niečo papať. Je ich už strašne veľa, zas sme pri ochranároch, lebo nedovolia odstrel, proste zregulovať to množstvo. Je jasné, že musia si spraviť svoje zásoby tukové no a zas sme ďalej. Keď im z rakús cigáni vyzbierajú kompletne všetky huby lebo to nikto nevie zregulovať. Po šalvejách chodí po stovkách ľudí zbierať huby a potom to predávajú pri ceste. Nech si to pozbierajú pre seba ale nie takýmto spôsobom. Medveď je nočný živočích cez deň chce spať. Keď oni idú cez deň ho tam rušiť, vyzbiera mu všetky maliny, všetky čučoriedky, všetky huby, čo on má žrať? Tak už sa sťahuje k ľudským obydliam, už hľadá kontajnery. A už v dnešnej dobe sú druhá, tretia generácia, ktorí sú nazívaní kontajnerové medvede.

T: Sú na to už zvyknutí?

R: Už ani nerozmýšľa. Už stratili pud. Tie zvieratá sú vlastne tými ochranármi týrané. To nie je riešenie. Pretože je ľudskejšie bohužiaľ ich zredukovať na ten počet, aby mohli na úživnosti toho územia normálne žiť, tak ako má riadny medveď žiť.

T: Aj s inými živočíchmi je takýto problém?

R: Líšky stracajú plachosť. Len líška toho tak nezničí. Ale je to o tom, že tie projekty nejaké neexistujú. Vychádza to ako z nutnosti mať poriadok.

T: Plánujete aj nejaké zmeny v chate?

R: My od kedy sme hore, 7 rokov, tak vlastne len rekonštruujeme chatu nonstop. Začali sme od spodu, sklodom, cez zamestnanecké zázemie, kuchyňu, proste všetky veci, ktoré trochu boli protichodným názorom hygieny. Vybudovali sme nové záchody, nové kúpeľne. Nainštalovali sme lapač tukov z kuchyne. Nejde to do vody, do septiku tie masti. Teraz ideme vlastne rekonštruovať jedáleň, lebo je to rozpadnuté. Nanovo potiahnuť elektrinu.

T: Všetko na vlastné náklady?

R: Nie. Tieto investície, čo sa týka chaty, reálne faktúry za materiál, za odborné veci, to mi majitelia preplácajú vopred máme dohodnutý pomer, že koľko percent z nájomného môžem minúť na rekonštrukciu a toľko ročne do toho ide. Je to dosť veľa. Všetci máme 40%. Nie je to nič extra, ale dá sa z toho niečo každý rok spraviť.

T: Aký majú horské chaty v TANAPE vzájomný vzťah?

R: Veľmi dobrý. Všetci sa poznáme.

Rozhovor č. 9

Deň: 18.10.2017

Miesto: Chata pod Rysmi, 2 250 m.n.m, sezónna prevádzka

Respondent: Viktor Beránek

Pozícia: chatár

Poznámka k rozhovoru. Pán Beránek je pôvodom z Čiech. V Tatrách žije už niekoľko rokov a slovenský jazyk sa na ňom poznamenal, preto je rozhovor písaný česko-slovensky.

T: Mohli by set sa predstaviť a vysvetliť svoj vzťah k horskej chate?

R: Viktor Beránek. Vlastne tu na chate som od roku 77. První dva roky jsem chodil jako nosič. Pomáhal jsem chatárovi Petrovi Rajcovi, který tu byl. Peter sem občas ještě chodí na chatu. Od té doby jsem tu.

T: Kto je majiteľom chaty a kto sa stará o fungovanie prevádzky?

R: Majiteľom chaty je Klub slovenských turistů asi z 60% nevím a 33% je JAMES, Slovenský horolezecký svaz. O chatu se starám vlastne já.

T: A koľko máte tak zamestnancov? A je to miestna pracovná sila?

R: Zamestnanců je vlastne v letní sezóně, my jsme tu 4 až 5 měsíců, od júna do konce októbra, tá top sezóna je vlastne 3-4 měsíců, kdy je tu největší nápor na tu chatu a chata je zásobovaná 100% nosičmi, kromě věci technických, jak napr. tá terasa. Ale všechno na chate, co si koupíte, nebo teplo, palivo a tak dál, všechno je vynášené nahoru a zamestnanců, je asi v lete až tak pomalu 10 protože chodí se s vynáškami, musí se být tu v kuchyni, ubytovávat. Tých 10 lidí je docela dost vytížených a myslím, že z 300 lidí to zvládne 1 protože je to záležitost srdce. Musíš aj fyzicky vydržet a ještě to musíš mít rád. Vlastne my jsme poslední chata možná i v Evropě, že se to všechno nosí. Tomu se říká nosičská hrdost. Tá helikoptéra tu není, je tu ticho.

T: Aké služby chata ponúka? Funguje celoročne alebo sezónne?

R: Stravovací, ubytovací.

T: Koľko máte lôžok?

R: Oficiálne 14. Ale záleží, když přijedou starí lidí nebo děti, tak tí tu necháme přespat, tí by mohli dole spadnout, ale drží lidí, to tu nenecháme. Ale nechceme to tu přecpávat tu chatu.

T: Čo je zásadné pre prevádzku horskej chaty vo vysokej nadmorskej výške?

R: Ja myslím, že to je specifický provoz takej chaty, už tá doprava, tá logistika je tu náročná. To není, že ráno ti dovezou chleba a máš hotovo. Musíš ho vynést, nesmíš zmoknout, nesmíš ti to pomrzout. Ten provoz tej chaty aj to, že se musí vynést ten plyn do tí kuchyni, aby se dalo vařit. Tá nadmorská výška tady dělá roly, tí brombory neuděláš v hrnci ale musíš je dát do tlakového hrnce, aby si nespálila aj moc plynu, a aby si aj čas získala hej. Možná nám se to zdá normálně ale teď dojdou turisti a sedí tady nešťastně, že si nemohou zapnout počítač, mail, tak tu dostanou petrolejku na stůl, lebo elektrika tady není, kreditní karty tu nejdou jako. Může tě lavína strhnout když jedeš na záchod. Všecko se tu může stát. Je tu ten život taký odlišnější, víc specifický.

T: Čo všetko životné prostredie ovplyvňuje?

R: Ja si myslím, že v současní době, tu se nenecháva žádný pevný odpad. Ten odpad i třídíme, zneseme dolů a odvážíme to až do Smokovce. Ja nevidím, že by tu byli nějaké problémy. Není tu tej chaty nějaký dosah, že by to dělalo zlobu. Kromě toho, že turisti občas nechajú nějakou konzervu. Ale někteří jdou dolinami se sáčkem a odpad zbírají.

T: Spozorovali ste ako sa turisti správajú k životnému prostrediu? Ak áno, je nejaký rozdiel v ich chovaní dnes a pred 10 rokmi?

R: Trošku se to mění, mění se to tím, že se otevřeli hranice, například s Polskem. Tady tá polská klientela nabíra na síle. Kdybych to mněl za tí roky hodnotit, tak tá nemecká klientela nebyla zlá, oni su přístupní aj na to, že když jim člověk něco řekne, tak poslechnou. Potom přicházela slovenská klientela hodně, tam byl jediní problém, že část té klientely když jsou tady ubytovaní tak se musí opít a udělat tu bordel. Těchto jsme z tady vyklidili. To nemá co dělat v horské chate. Teď tá slovenská klientela patří medzi nejlépe vstrojenou klientelu. Česká klientela je stále taká, stále na jedné úrovni. Ale pozor na Tatry, nejsou to hory, které by sme měli podcenit. No a poslední roky přichází východní a severná klientela a tá je problémová. To jsou lidé z města a z nížiny, egoistický, nemají kultúru horskou, neví, že jsi mají odnést odpadky, vidí sebe. Hodně problémů bylo s polskou

klientelou. Tí turisté tady mají zanechat jen stopy ve sněhu. Ale velká část samozřejmě jako ano. Teď začali chodit Rumuni, Bulhari, Ukrajinci.

T: Aké zdroje energie využíváte na prevádzku chaty? Aký je stav a spotreba týchto energií?

R: Jsou tu solární panely tak stačí na taký ten základní provoz, aby pec běžela. Potom je tu agregát. Ale v létě dříve normálně na solar. Jsou tady dvě pece, jedna jde klasicky na dřevo. A potom je peletkový kotel. Čiže dvojitě vykurovanie. Na tuhé palivo a peletky. Elektrizinu máme z fotovoltaiky.

T: Akým spôsobom riešite odpad a odpadové vody?

R: Odpadové vody tu je také boudka pod chatou, také septik. Tam to projde, něco se tam usadí a potom to jde do sušoviska, já osobně jsem zjistil za tři roky, že i ze záchoda, tam vzniká samostatná čistička přírodní, také humus, tam to stále přichází. Tě odpadové vody projdou tím septikem a čističkou do sušoviska. Každý rok se měří voda v Žabích plesech než to tam dojde, je to čisté. Horší je to s vodou, tu bereme ze sněhu, musíme ju chránit před turistami, aby tam nechodili na záchod. To je vlastně povrchová voda, takže je zapotřebí buď trochu chlórovat a hlavně převařit. Tu nejsou prameny tak vysoko v horách. Toto je jediná chata, která nemá pleso. Takže tá voda se pochyťá po okolí, buď dešťová voda a pak se upraví trochu. A zatím žijeme všichni. Všechn tuhý odpad nosíme dolů, také olej to nosíme dolů v takých flaškách.

T: Dodžiavajú turisti sezónné uzávery?

R: Uzávěři už padli tento rok. Ale ne, nedodrží se to nějak. Těch 90% nepřijede ale když je pěkný den, tak 40-50 lidí přijede. Ale já zase v tom až nevidím také problém. Protože nic se té přírodě nestane. Příroda to dokonale sama uzavře, tím, že tu navalí tolik sněhu, že pak několik měsíců vůbec nikdo nepřijede a potom na jaře skialpinisté nějakí horolezci. Zatím ale nevidíme, že by ubývali kamzíci, i když jeden čas se to dávalo na vinu sialpinistom, že jim řežou hlavy jak jezdí dolů na lyžích. Ale přitom to nemá na to vliv.

T: Aký je stav pôdy v okolí chaty a čo ho ovplyvňuje?

R: Chodníky ztrácejí na kvalitě. Neopravují se poslední roky pořádně, to je škoda. Tento chodník je v zlém stavu, voda to vymývá, turisté to vylamují, tí zlí turisté aj zkracují tí chodníky, čím zase dochází k erozi, tak jsou postavené také dřevěné zábrany, aby k tomu nedocházelo. Ten chodník tu není dobrý. Dneska není systém na to, né že nejsou peníze, jen by sme museli najít.

T: A TANAP to nemá riešiť?

R: TANAP nemá peníze, plačou. Takže s TANAPem se nedá počítat. My také něco upravujeme, některé úseky sami. Pro nás je životně důležité, aby byl každý krok bezpečný.

T: A spolupracujete aj s TANAP-om?

R: Spolupracujeme v tom směru, že když dostanou 4 dni na opravu chodníku, tak my aspoň jim půjčeme nářadí, dáme jim najíst a necháme je přespat.

T: Vy ste to tu prerábali viackrát, však?

R: Ona se předelávala víckrát. Každý chatař tu nechal nějakou stopu v roku 33 vlastně byla jako otevřená, jako útulna. No a z útulně se stávala polo chata. V 77 sa přistavilo poschodí. To už jsem tu byl. Potom spadlo pár lavín, které poškodili chatu někdy víc, někdy méně. Já odhaduji, že nějakých 5-6 lavín spadlo na chatu za tú dobu. A v roku 2000 spadla tak velká lavína, že zmetla celý poschodí, v kuchyni byl sníh i tu byl sníh. No takže potom sa uvažovalo chatu přestěhovat nebo postavit chatu na stejnem místě, takovou, aby tím lavínám odolala. Tak ona má proto aj také tvar, proto vypadá trochu jako konzerva, jak bunker. Takže chata se postavila na původním místě, tady s tím, že má ten tvar jako šíp, že tá lavína nepřeletí cez tú chatu.

T: A ešte plánujete ďalšie prerábanie?

R: Už jen drobné věci, tá terasa se začala stavět pro turisty. Chata je teď v takovém stavu, že je také komfortná. To znamená, že tu je teplo, že se tu dá najíst, odpočinout, popřípadě požádat o pomoc. Takže toto všechno chata splňuje. Není tu například mobilní signál tak to je obrovská výhoda. Na vrchole Rysů, když tam padne mlha, tak turisté netrafi na chatu, potom je tam zbytečně horských záchraneč, tam už je signál. Tak jsme osadili 6 tyčí, aby došli do tí chaty. To jistě jsme udělali na těch řetězů, nám tu padali lidé. Dali se tam rošty a už nám tam víc jak rok nikdo nespádl. My jsme generace, která je tady 40 let a my víme kde je problém, co treba vylepšit, takže my to musíme řešit my jsme za to zodpovědní.

T: Aký majú horské chaty v TANAPe vzájomný vzťah?

R: Každá chata je svůj svět. Každá chata de tak trošičku svou cestou. Každý chatař je jiný. Ale vztah máme normální, dobrý vztah. Co se týka Popradského plesa, máme dobrý vztah, úplně nejlepší. Strašně záleží na tom jaký tam je chatař. Byli tam i také chataři, s nimiž se nedalo vyjít. Kterí byli sebeckí a išli po penězích. Vzájomne si vypořádáme aj se smětima.

Rozhovor č. 10

Téryho chata (2 015 m.n.m.), celoročná prevádzka

Deň: 20.10. 2017

Rozhovor formou e-mailovej komunikácie

Respondent: Peter Michalka

Pozícia: chatár

T: Kto je majiteľom chaty a kto sa stará o fungovanie prevádzky?

R: Klub slovenských turistov a slovenský horolezecký zväz James.

O prevádzku sa stará nájomca, teda ja.

T: Aké služby chata ponúka?

R: Občerstvenie, jedlo a nápoje, ubytovanie,

T: Čo je zásadné pre prevádzku horskej chaty vo vysokej nadmorskej výške?

R: Aby fungovala kooperácia medzi nosičmi, ľuďmi pracujúcimi na chate a mnou.

T: Koľko stálych zamestnancov a sezónnych brigádnikov v chate pracuje? Využívate miestnu pracovnú silu?

R: Stálych zamestnancov je šesť, po troch na dvoch smenach. Brigádnikov býva podľa potreby. V podstate okrem jedného zamestnanca, ktorý je zo Zvolena, všetci ostatní sú miestni.

T: Čo všetko podľa Vás ovplyvňuje životné prostredie v oblasti chaty?

R: Nevieť presne odpovedať, nerozumiem otázke.

T: Aké pozitíva a negatíva zapríčinené cestovným ruchom na životné prostredie ste v oblasti horskej turistiky spozorovali?

R: Horská turistika nemá veľký vplyv na životné prostredie. S hospodárskym využitím krajiny sa vôbec nedá porovnávať.

T: Spozorovali ste ako sa turisti správajú k životnému prostrediu? Ak áno, je nejaký rozdiel v ich chovaní dnes a pred 10 rokmi?

R: Vo vysokohorskom prostredí sa ľudia väčšinou správajú s rešpektom. Ako v minulosti, tak aj teraz.

T: Postrehli ste zmenu straty biodiverzity v oblasti chaty?

R: Nie, nepostrehol

T: Aké zdroje energie využívate na prevádzku chaty?

R: Elektriку máme zo solárnych kolektorov a teplo zo spaľovania dreva a koksu.

T: Akým spôsobom riešite odpadové vody?

R: Pri chate je čistička, päť komorovy septik,

T: Ako funguje odpadové hospodárstvo a likvidácia odpadov?

R: Odpad separujeme veľmi dôkladne a vyhadzujeme na zbernom dvore VPS Vysoke Tatry v Smokovci.

T: Aký je stav pôdy v okolí chaty a čo ho ovplyvňuje?

R: Nevieť. Pôdy je okolo chaty veľmi málo.

T: Existujú projekty či akcie na zlepšenie životného prostredia v oblasti horskej chaty?

R: Najviac sa zmenilo, keď sa dieselové agregáty nahradili solárnymi panelmi.

T: Spolupracujete s ochráncami prírody a organizáciami na ochranu prírody?

R: Ja osobne nie.

T: Aký majú horské chaty v TANAPe vzájomný vzťah?

R: Vzťahy medzi chatami sú v súčasnosti veľmi dobré, konštruktívne a priateľské

T: Cez leto sa konal hudobný festival Tatra Flowers, ako to dopadlo?

R: Vyšiel iba prvý deň, zvyšok pokazilo počasie.

Rozhovor č. 11

Deň: 17.10.2017

Miesto: Poprad

Respondent: Oleg Ďuriš

Pozícia: horský vodca

T: Môžete sa v skratke predstaviť? Ako dlho robíte horského vodcu?

R: No takže. Som spoluzakladateľ vodcovstva na Slovensku, kde sme vlastne robili pod rakúskym patronátom. A od roku 1993 sme boli prijatí ako do medzinárodnej organizácie horských vodcov vo Švajčiarsku. Takže vlastne od vtedy.

T: Kde všade vediete turistov?

R: Horský vodca pomáha turistom alebo ľuďom, ktorí sa chcú niekde dostať tam, kde nie sú značkové chodníky a je väčšia obtiažnosť. To znamená na jednotlivé štíty v Tatrách, v Alpách, v podstate po celom svete. A taktiež keď prídu nejakí horolezci zo zahraničia, často su veľmi dobrí a hľadajú si nejakého spoločníka na výstupy v Tatrách, ktorí to tu pozná, tak tiež nás proste kontaktujú a ideme s tými ľuďmi liezť.

T: Všimli ste si ako sa chovajú turisti k životnému prostrediu za tie roky? Zmenilo sa to?

R: V podstate keďže s nami idú ľudia do tých hôr, kde sa chodí mimo chodníkov a to sú ľudia, ktorí chcú ísť aj sa na to pripravujú, tak aj ich správanie a vôbec uvedomelosť je veľmi vysoká. Nie sú to tí bežní tursiti, takí kávičkoví, čo chodia po chatách. Oni sa aj vedia správať ku tej prírode.

T: Čo najviac ovplyvnilo životné prostredie vo Vysokých Tatrách?

R: V tých kopcoch sa veľa nezmenilo, tie štíty ostali rovnaké. Najviac navštevované štíty ako je Gerlach, ako je Vysoká pred tými 25 -30 rokmi tam bola badateľný chodníček. Teraz už sú to vychodené chodníky, ktoré nie sú ani značkové. čiastočne sú upravené. Len ich budovali niekedy vodcovia za karpatsko-uhorského spolku pred dvoma storočiami už defacto a boli ledva badateľné. A teraz dosť sú vychodené. A to je tým, že je nás aj viac horských vodcov aj za tie roky je väčší záujem ľudí chodiť na tie štíty.

T: Čiže sa dvíha navštevnosť?

R: Dá sa povedať.

T: Ale je to v medziach únosnej hranici?

R: Čo je to únosná medz? Je to ťažké povedať. Napríklad na Rysy za deň vyjde 2,500 ľudí alebo koľko, keď je sezóna, keď je vhodné počasie a keď my vyjdeme trebárs na tie menej frekventované štíty, to sú 1-2 vodcovia za týždeň. Samozrejme na Gerlach, keď je po dlhšom období zlom, tak sme tam 10-12 vodcovia. Ale to je vlastne prirodzené lebo ľudia chcú ísť. Ale tam výjde maximálne 100 ľudí za ten deň.

T: Dodržiavajú turisti pokyny a slušné správanie?

R: Tak tam je ten horský vodca, ktorý je garantom aby sa ľudia správali tak ako sa majú.

T: Čo by ste vy zmenili na vylepšenie ŽP?

R: Tak to je ťažká otázka. Tie uzávery sú fajn, že si tá príroda oddýchne. Jedine vplyv na tých turistov, lebo už je fakt masová tá turistika. To znamená, nie na tých, čo idú s horskými vodcami ale tá masa turistov, čo príde do Tatier v tých dolných častiach. Tá disciplinovanosť.

T: Čo musíte splňať a dodržiavať?

R: Ja som povinný, keďže ten horský vodca je najčastejšie v tom exponovanom teréne zo všetkých zložiek čo sa pohybujú v Tatrách aj mimo značkových chodníkov, okrem tých vecí zásad bezpečnosti, kôli ktorým tam ten horský vodca je, to teraz nebudeme rozoberať, tak je to, že by sme mali aj tú výchovnú činnosť, zoznamovať tých ľudí, čo idú s nami o problémoch v prírode, o výskyte fauny a flóry, ako sa správať, všetko okolo toho. To znamená, že dá sa povedať trošku pomáhamo aj tým ochanárom a strážcom vo výchove tých ľudí. V NP je, že ráno máš ísť na túru a večer dole. Keď ideš po zotmení, už porušuješ NP, dostaneš pokutu. Ale chodíš sa teraz pozrieť večer na Popradské. Tam pôjde dav ľudí večer dole. Takže ako tie pravidlá, ktoré sú písané poza stola, nie sú z terénu, to sa nedá splniť, sú nelogické.

T: A čo sa týka fauny a flóry? Tak sa zmenilo niečo?

R: Tak sa mozrejme ale to sú všeobecne známe fakty, ktoré my neovplyvníme ale na to je Správa TANAP. Napríklad pred 30 rokmi bol kamzík ohrozený druh, to znamená pod 200 jedincov. A teraz posledné roky je ich cez tisíc. Takže je tých kamzíkov viac skutočne, aj tých svišťov. Takže tá ochranárska a všeobecná výchovná činnosť pre tých ľudí má svoje opodstatnenie.

T: Spolupracujete niekedy aj s horskými chatami? Máte s nimi dobrý vzťah?

R: No samozrejme bez spolupráce to nejde. Vodcovia a chatári a personál ako taký, vychádzame spolu veľmi dobre.

Rozhovor č. 12

Deň: 13.10.2017

Miesto: Tatranská Lomnica

Respondent: pracovník Štátnych Lesov TANAP, anonymný

T: Máte vo vlastníctve viaceré horské chaty. Ako funguje nájomnícky vzťah? Kedy sa zmluva obnovuje a ako sa vyberá vhodný kandidát?

R: Po 5 rokoch, bude to v nájomnej zmluve.

T: Vy sa staráte aj o turistické chodníky. Ako sa za tie roky zmenili?

R: Stav chodníkov sa zmenil skôr vlastnickými vzťahmi. V minulosti sme my spravovali chodníky aj nešťátne. Teraz si môže každý na vlastnom pozemku robiť čo chce, je to mimo náš dosah. Takže vlastníctvo môže ovplyvniť stav chodníkov.

T: Veľa chatárov sa sťažovalo na odpadky na chodníkoch. Čo sa tým dá robiť?

R: Minulý mesiac prebehla akcia Čisté Hory. V minulých rokoch 2-3 dobrovoľníci zbierali odpadky za ubytovanie a stravu. My to robíme v režime podľa financií. Robíme tieto činnosti podľa možnosti časových a finančných. Nie každodenne. Berieme, že sú tam odpadky, servítky, ale obaly z nápojov, fľaše, to pochybujem. Možno po zime okolo zjazdoviek. Nevidím zásadný problém s odpadkami po chodníkoch.

T: Monitorujete vplyv cestovného ruchu na horské prostredie?

R: Každoročne spočítavame turistov. Robí sa to 1 deň vo vrchole letnej turistiky, väčšinou počas augusta, cez víkend, počas dobrého počasia podľa vstupu turistov do TANAPu. Sčítavame od roku 1992.

T: Je dodžiavaná únosná kapacita v TANAPe?

R: Nevieťm o hranici, ktorá by malamantinely návštevnosti. Aktivity ako lyžovanie, Medvedie dni, Snežné psi, a teda nárazové akcie zvyšujú návštevnosť. Dnes každý príde na aute, tie sa prejavia, tiež aj lanovky. Niekde na Kôprovej prejde len 50 ľudí. Ľudia sú pohodlní.

T: Ktoré časti TANAPu sú najviac zaťažené turizmom?

R: Najviac ľudí, vychádza to aj počítania, sú na miestach, kde sa nachádzajú lanovky. Hrebienok, Skalnaté Pleso, Lomnica.

T: Aká je momentálna situáciu s lykožrúťmi a stromami? Ktoré oblasti sú najviac postihnuté?

R: Postihnutá je celá oblasť, časť územia je v takom stave, že lykožrút stráca hmotu drevnú, viac menej už prešiel cez to územie. Kde sú mladé stromy, tam sa nemá kde rozmnožovať. Najhoršie je to na Orave.

T: Ako sa zmenila biodiverzita?

R: Tým, že zmizol les, tak sa to podstatne zmenilo. Zmenila sa celá mikroflóra, živočíchy a šelmy sa presunuli, nakoľko tam už nie sú lesy.

Rozhovor č. 13

Respondent: Pavol Tajboš

Pozícia: strážca Správa TANAPu

T: Dodžiavajú turisti návštevný poriadok a sezónné uzávěry chodníkov?

R: Tak ako pri iných zákonoch a normách aj tu sa nájdu jedinci, ktorí nedodžiavajú návštevný poriadok a sezónné uzávěry chodníkov. Väčšinou ale ľudia rešpektujú „obmedzenia“ pohybu vo vysokohorskom prostredí a chápu dôvody ich zavedenia (kľudové obdobie pre zver)

T: Aké pozitíva a negatívaprináša cestovný ruch vo Vysokých Tatrách?

R:Pozitívne: zvýšenie povedomia ľudí o potrebe ochrany prírody spojené s benefitmi poznávania, oddychu, športu – snaha o skvalitnenie služieb smerom k ekologizácii (separovanie, solárna energia, šetrenie prírodnými zdrojmi), podpora lokálnych komunít, snaha o zlepšenia napr. stavu turistických chodníkov

Negatívne

vedomé a nevedomé porušovanie zákonitostí ekológie, odpady, ktoré sú produkované účastníkmi CR a zariadeniami CR – následná synantropizácia šeliem, ktorá následne končí ich usmrtením. Masívny rozvoj ciest, parkovísk, nových hotelov a celkovo ubytovacích zariadení, ale aj dopyt po súkromných domoch a bytoch – všetko na úkor samotného územia NP. Zahustená doprava (najmä autá) s tým spojené usmrčovanie živočíchov, hluk, riziko havárií, splachov a únikov pohonných hmôt , ďalej vibrácie a hluk a svetelné znečistenie, ktoré veľmi zle vplýva na súmrčné a nočné živočíchy.

Komercializácia a vnášanie takých aktivít, ktoré v NP absolútne nemajú čo hľadať – atrakcie kolotočového typu, stánky, adrenalínové dráhy, zábavné parky, atrakcie, hlučné a masové akcie, veže, bobové dráhy. Toto všetko si ľudia môžu užiť kdekolvek, špecifické prírodné prostredie len v chránených územiach.

T: Je dodžiavaná únosná kapacita v TANAPe?

R: Únosná kapacita návštevnosti NP momentálne nie je vyhodnocovaná a teda ani presne vymedzená resp.špecifikovaná. V 60. a 70. rokoch bolo monitorvané územie Belianskych Tatier, kde bolo

vzhľadom na krehkosť a zraniteľnosť vegetačného a pôdneho krytu ekologicky neúnosná turistika markantná. Napriek všeobecne platným obmedzeniam a usmerneniam pre vstup do vysokohorského prostredia nebolo možné dosiahnuť ich rešpektovanie. Preto S-TANAPu na základe dlhodobých negatívnych vplyvov turistiky na flóru, faunu a pôdnu pokrývku uzavrela v roku 1978 všetky turistické chodníky prechádzajúce územím Belianskych Tatier. Podľa výskumov je návrat vegetácie na tie miesta chodníka, na ktorých bola zničená, veľmi pomalý, čo je spôsobované aj vytrvalým porušovaním zákazu.

Únosnosť prostredia na zvyšnom území bola vyhodnocovaná len čiastočne (nie komplexne) v rôznych dokumentoch.

T: Monitorujete vplyv cestovného ruchu na horské prostredie?

R: Vplyv turizmu, rovnako ako napr. sčítanie turistov a prieskumy názorov boli spracovávané len do roku 2007. Sčítanie turistov realizované Štátnymi lesmi prebieha dodnes.

T: Zaoberáte sa udržateľným cestovným ruchom?

R: Snaha o trvalo udržateľný CR bola najmä v rokoch 2000 až 2006, kedy sa aktívne pracovalo na Zonácii TANAPu. Ďalším medzníkom bola kalamita v roku 2004, ktorá otvorila priestor pre rozsiahlu ťažbu dreva a množstvo nechcených návrhov na rozvoj turizmu. Vtedy (rok 2005) sa vypracovávali návrhy a štúdie TUR, ktorých výsledky sa ale nikde nepremietli, resp. ostali len konštatovaním, čo môžete posúdiť podľa vlastného uváženia:

T: Ktoré časti TANAPu sú najviac zaťažené turizmom?

R: TZCHVplyvom extrémneho turistického zaťaženia sa v okolí turistických chodníkov znižuje pokrývnosť vegetácie jej zošľapávaním, čím sa odstraňuje najvýznamnejšia ochrana pôdneho krytu a vytvárajú sa podmienky pre ďalšie pôsobenie pôdodestrukčných vplyvov a procesov. Obnažená pôda po odstávaní vegetačného krytu trpí mechanickými účinkami chôdze (zhutňovanie, obrusovanie, odieranie). Pôda najmä na vápencoch a slieňoch je veľmi plytká, slabo previazaná s podložíom a veľmi ľahko erodovateľná. Následne vzniká domino efekt, kedy sa turisti vyhýbajú erodovaným častiam a vytvárajú nové a nové chodníky. Proces sa opakuje. Toto je dobre pozorovateľné napr. v Kopskom sedle.

T: Aké zložky ŽP (voda, pôda, ovzdušie) sú najviac poškodené? Prečo?

R: V súvislosti s turizmom je to najmä vegetačný a pôdny kryt. V súvislosti s výstavbou je ohrozená aj vodná zložka prostredia (odbery na zasnežovanie a s tým spojený poklas hladiny v tokoch, realizácia vodných nádrží na zasnežovanie, odpadové látky, riziko havárií pri výstavbe a podobne). S rozširovaním urbanizovaného prostredia je spojené riziko synantropizácie veľkých šeliem - odpady (najmä medveď hnedý), ale aj neustále vyrušovanie živočíchov pri spracovávaní kalamity, pri výstavbe a podobne. Zber lesných plodov znižuje potravné možnosti. Strata habitatov po ťažbe je v prípade niektorých druhov kritická (hlucháň).

T: Je biodiverzita ovplyvňovaná turizmom?

R: K najväčším zásahom do biodiverzity došlo už v minulosti urbanizáciou pozdĺž Cesty slobody, tatranskej železnice a výstavbou rekreačných zariadení v oblasti Vysokých Tatier. Často zasahujú necitlivo, sú nevhodne riešené alebo umiestnené a vytvárajú bariéry pri migrácii živočíchov. Pri výstavbe zjazdových tratí a horských dopravných zariadení boli exploatované niektoré priestory (Solisko, Hrebienok, Skalnaté sedlo a Skalnaté pleso, Lomnický štít, Spálená), kde došlo k zásahom do terénu a tým aj k narušeniu významných glaciálnych javov. S výstavbou lyžiarskych vlekov súvisí aj problém umelého zasnežovania zjazdoviek. Dlhšia snehová pokrývka na týchto svahoch nepriaznivo ovplyvňuje lokálnu flóru aj faunu.

T: Aká je momentálna situácia s lykožrútkami a stromami? Ktoré oblasti sú najviac postihnuté?

R: Najviac postihnuté sú všetky oblasti, kde došlo k spracovaniu lykožrútovej kalamity. Tam, kde sa les ponechal na samovývoj, prebiehajú všetky prirodzené procesy takmer nerušené. Naopak v lokalitách, kde sa kalamita spracovávala a stále spracováva, dochádza k úbytku potravných, úkrytových, migračných možností, obnažuje sa pôdny kryt s následnou eróziou pôdy (čo je kritické najmä v exponovaných polohách s tenkou vrstvou pôdy). Erózia a presušenie pôdy znemožňuje rast nových stromov. Dochádza k vyrušovaniu a usmrcovaniu živočíchov strojmi a k ohrozovaniu požiarmi – pri pálení a uhadzovaní haluziny. Zásahy do porastov oslabujú zvyšné časti lesa (otváranie porastových stien, vysušovanie a zmena mikroklímy) a tie sú paradoxne viac náchylné na podkôrníkovú kalamitu.

<http://www.zelenaskola.sk/pre-skoly/metodicke-materialy/tatransky-les-letak>

T: Aké akcie či projekty existujú na zlepšenie životného prostredia?

R: Nástrojov na zlepšenie ŽP je pomerne dosť. Napr. rešpektovanie zákona o ochrane prírody a krajiny a dokumentov ochrany prírody akými sú programy starostlivosti, menežmentové plány, projekty územného systému ekologickej stability a podobne by stačili. Problémom je ale ich (ne)pochopenie ostatnými úradmi a investormi.

T: 6. októbra sa konalo čistenie plies, ako to dopadlo?

R: Z dna troch plies *Velického, Popradského a Štrbského plesa* vytiahli vyše sto kilogramov odpadu.

T: V lete sa konal v 5. stupni ochrany prírody hudobný festival Tatra Flowers. Aký máte na to názor?

R: Napriek splneniu podmienok, ktoré boli podmienkou realizácie projektu, sa takéto akcie nehodia do prostredia národného parku, kde má byť prioritou obdivovanie prírodných krás a ticha. Kultúrou je možné zažiť kdekoľvek v urbanizovanom prostredí, ale užiť si naplno krásu prírody, hôr, ticha a prírody si v divadle/meste/... nemôžete.

T: Čo by ste navrhli zmeniť, aby sa v TANAPe udržalo priaznivé životné prostredie a zároveň bol umožnený cestovný ruch?

R: V prvom rade prijatie jasných pravidiel – to znamená prijatie zonácie, ktorá jasne vymedzí plochy najprísnejšej ochrany, resp. plochy kde sa môže rozvíjať cestovný ruch.

Do budúcnosti následne väčšiu angažovanosť v prieskumoch, monitoringoch a vyhodnocovaní a následnom prispôbení napr. návštevnosti.

Regulačným mechanizmom by bolo aj zaviedenie vstupného do NP, ktoré by bolo následne možné využiť na úpravy chodníkov, environmentálnu výchovu, platenie dobrovoľníkov, resp. aj profesionálov, na záchranné stanice pre živočíchy a podobne.

Pochopenie, že v národnom parku je funkcia ochrany prírody a krajiny nadradená nad všetky ostatné činnosti ako je to aj v §19 zákona o ochrane prírody. Jeho úlohou je zachovanie prírodných hodnôt pre budúce generácie. Prírodu netreba nijako zatraktívniť, je krásna, zaujímavá a vzácna sama o sebe.

Príloha 6.

Schéma otázok pološtandardizovaného rozhovoru

Úvod: oboznámenie respondenta s analýzou, jej všeobecným rámcom a o nahrávaní rozhovoru, a anonymite pre jeho osobu, ak si to respondent praje.

Otázky:

1. Mohli by ste sa predstaviť a vysvetliť svoj vzťah k horskej chate?
2. Kto je majiteľom chaty a kto sa stará o fungovanie prevádzky?
3. Aké služby chata ponúka? Funguje celoročne alebo sezónne?
4. Čo je zásadné pre prevádzku horskej chaty vo vysokej nadmorskej výške?
5. Koľko stálych zamestnancov a sezónnych brigádnikov v chate pracuje? Využívate miestnu pracovnú silu?
6. Monitorujete stav zložiek životného prostredia v oblasti chaty? Ak áno, čo všetko životné prostredie ovplyvňuje?
7. Zaoberáte sa udržateľným CR?
8. Aké pozitíva a negatíva zapríčinené cestovným ruchom na životné prostredie ste v oblasti horskej turistiky spozorovali?
9. Aké veľké dopady na životné prostredie má sezónnosť a počet turistov?
10. Zaoberáte sa únosnou kapacitou prostredia?
11. Spozorovali ste ako sa turisti správajú k životnému prostrediu? Ak áno, je nejaký rozdiel v ich chovaní dnes a pred 10 rokmi?
12. Postrehli ste zmenu straty biodiverzity v oblasti chaty? Ak áno, aké druhy sa nevyskytujú, a naopak, ktoré sa začali vyskytovať?
13. Aké zdroje energie využívate na prevádzku chaty? Aký je stav a spotreba týchto energií?
14. Aký je stav a spotreba vodných zdrojov, ktoré využívate? Akým spôsobom riešite odpadové vody?
15. Ako funguje odpadové hospodárstvo a likvidácia odpadov?
16. Aký je stav pôdy v okolí chaty a čo ho ovplyvňuje?
17. Aké činnosti prevádzky chaty majú vplyv na kvalitu ovzdušia?
18. Pozorujete hlukové a svetelné znečistenie prostredia?

19. Existujú projekty či akcie na zlepšenie životného prostredia v oblasti horskej chaty?
20. Navrhli by ste nejaké zmeny pre vylepšenie prevádzky chaty?
21. Spolupracujete s ochranármi prírody a organizáciami na ochranu prírody?
22. Aký majú horské chaty v TANAPe vzájomný vzťah?

Záver: poďakovanie za poskytnutý čas a za zdieľané informácie, rozlúčenie s respondentom.

Schéma otázok pološtandardizovaného rozhovoru so ŠL TANAP-om.

Úvod: oboznámenie respondenta s analýzou, jej všeobecným rámcom a o nahrávaní rozhovoru, a anonymite pre jeho osobu, ak si to respondent praje.

1. Máte vo vlastníctve viaceré horské chaty. Ako funguje nájomnícky vzťah? Kedy sa zmluva obnovuje a ako sa vyberá vhodný kandidát?
2. Čo všetko musia chaty dodzierať? Na čo všetko musia mať povolenia?
3. Dá sa chatám prispievať na ekologizáciu prevádzky?
4. Vy sa staráte aj o turistické chodníky. Ako sa za tie roky zmenili?
5. Akú plochu zaberajú turistické chodníky?
6. Veľa chatárov sa sťažovalo na odpadky na chodníkoch. Čo sa s tým dá robiť?
7. Monitorujete vplyv cestovného ruchu na horské prostredie?
8. Zaoberáte sa udržateľným cestovným ruchom?
9. Aké pozitíva a negatíva prináša cestovný ruch vo Vysokých Tatrách?
10. Je dodzieraná únosná kapacita v TANAP-e?
11. Ktoré časti TANAP-u sú najviac zaťažené turizmom?
12. Aká je momentálna situácia s lykožrútkami a stromami? Ktoré oblasti sú najviac postihnuté?
13. Aké zložky ŽP (voda, pôda, ovzdušie) sú najviac poškodené? Prečo?
14. Ako sa zmenila biodiverzita?
15. Čo hovoríte na projekt výstavby lanovky z Hrebienka na Štart?
16. Aké akcie či projekty existujú na zlepšenie životného prostredia?
17. Aký máte vzťah s horskými chatami?

Záver: poďakovanie za poskytnutý čas a za zdieľané informácie, rozlúčenie s respondentom.

Schéma otázok pološtandardizovaného rozhovoru so Správou TANAP-u.

1. Dodžiavajú turisti návštevný poriadok a sezónne uzávery chodníkov?
2. Aké pozitíva a negatíva prináša cestovný ruch vo Vysokých Tatrách?
3. Je dodžiavaná únosná kapacita v TANAP-e?
4. Monitorujete vplyv cestovného ruchu na horské prostredie?
5. Zaoberáte sa udržateľným cestovným ruchom?
6. Ktoré časti TANAP-u sú najviac zaťažené turizmom?
7. Aké zložky ŽP (voda, pôda, ovzdušie) sú najviac poškodené?Prečo?
8. Je biodiverzita ovplyvňovaná turizmom?
9. Aké akcie či projekty existujú na zlepšenie životného prostredia?
10. 6. októbra sa konalo čistenie plies, ako to dopadlo?
11. V lete sa konal v 5. stupni ochrany prírody hudobný festival Tatra Flowers. Aký máte na to názor?
12. Čo by ste navrhli zmeniť, aby sa v TANAP-e udržalo priaznivé životné prostredie a zároveň bol umožnený cestovný ruch?

Príloha 7.

Vlastné fotografie zriadené počas výskumu

Rainerova útulňa

Zamkovského chata

Bilíkova chata

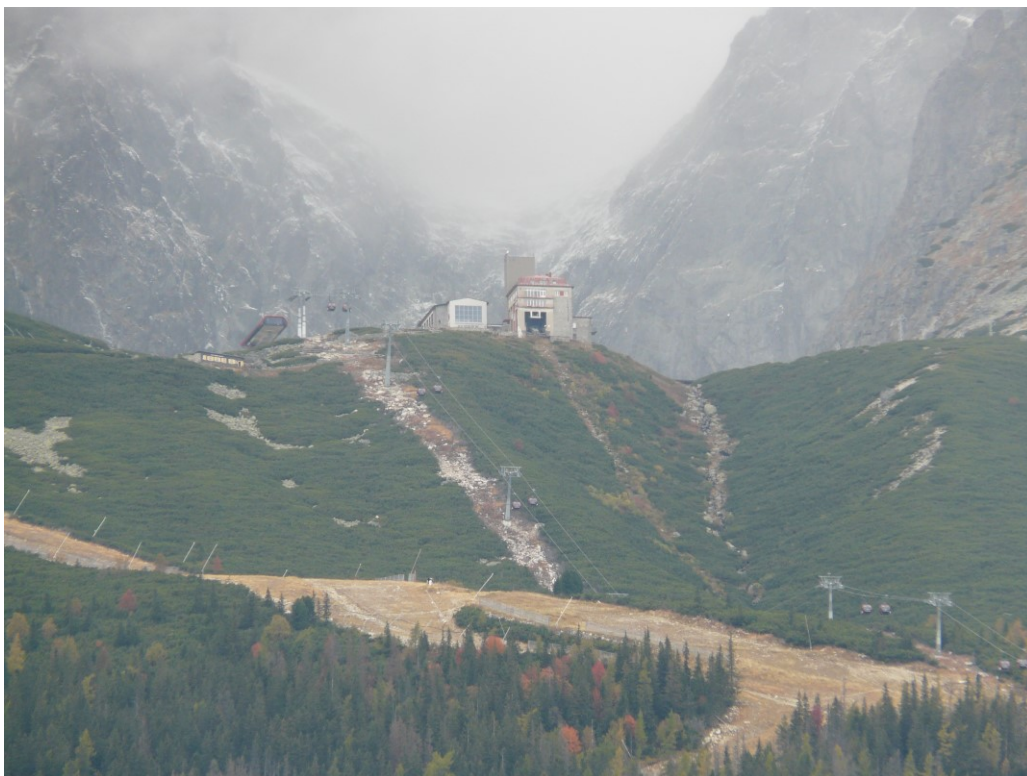
Skalná chata

Kamzíkovo, Skalnaté pleso.

Pohľad na lanovku a Skalnaté pleso z Tatranskej lomnice.

Lanovka zo Skalnatého plesa

Hotel Popradské pleso

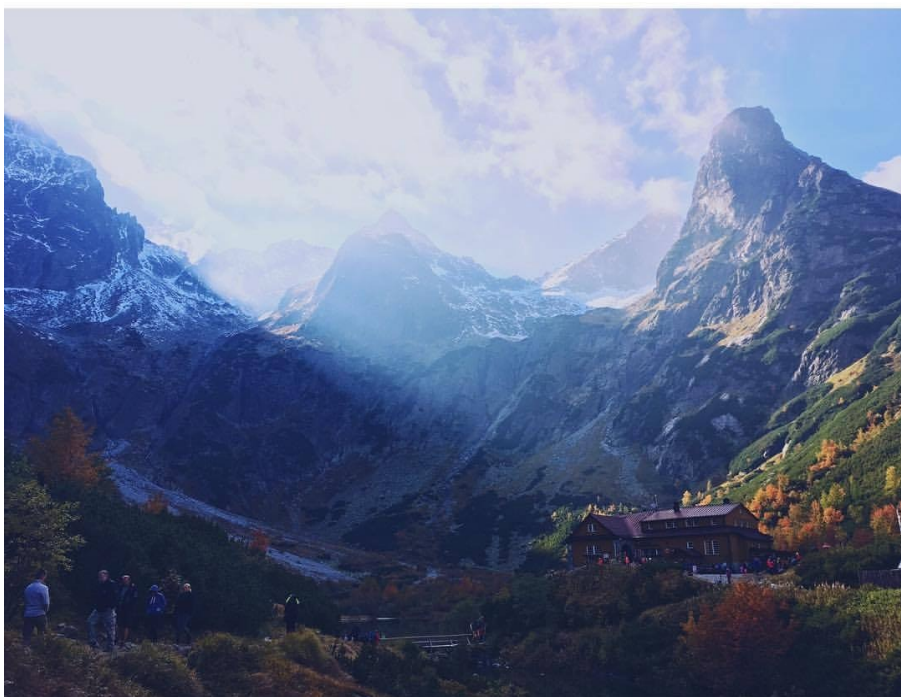

Hotel Slezsky dom

Chata pri Zelenom plese

Zbojnícka chata

Chata pod Rysmi

Zábrany, aby turisti nechodili mimo turistický chodník cestou na Chatu pod Rysmi.

Téryho chata

Príklad informačných tabúľ TANAP-u

Príloha 8.

Projekt diplomovej práce

Fakulta humanitních studií UK

katedra magisterského oboru

sociální a kulturní ekologie

U Kříže 8/661, 158 00 Praha 5-Jinonice

Magisterský obor
sociální a kulturní
ekologie

Projekt diplomové práce (DP) oboru sociální a kulturní ekologie

1. Jméno studenta, tituly: Bc. Nikola Nagypová
2. Osobní číslo (UKČO): 95466863
3. Rok imatrikulace na FHS UK (bak. studium, jinak mag. studium): 2015
4. Datum zápisu na katedru sociální a kulturní ekologie FHS UK (alespoň měsíc, rok): september, 2015
5. Názvy všech předchozích bakalářských (magisterských) prací, škola, obor a rok, kde a kdy byly obhájeny: Možnosti využitia PR ako základ marketingovej komunikácie; Vysoká škola hotelová v Praze, Marketingové komunikace ve službách, 25. 08. 2014
6. Předběžný název DP (česky): Horské chaty a trvalo udržateľný cestovný ruch
7. Předběžný název DP (anglicky): Mountain chalets and sustainable tourism
8. Klíčová slova (česky): trvalo udržateľný cestovný ruch, horské chaty, vysokohorská turistika, Vysoké Tatry
9. Klíčová slova (anglicky): sustainable tourism, mountain chalets, alpine tourism, High Tatras
10. Obecný kontext (souvistlosti tématu, širší rámec [zasazení „do světa“]): Práca sa zaoberá témou trvalo udržateľného cestovného ruchu vo vysokohorskom prostredí. Nakoľko cestovný ruch vplýva na zložky životného prostredia, je potrebné, aby bol v súlade s prírodou a životným prostredím. Cieľom udržateľného turizmu je podpora takých turistických aktivít, ktoré zachovávajú zdravé a čo najmenej ľuďmi ovplyvnené životné prostredie. Udržateľný cestovný ruch prispieva k rozvoju územia a minimalizuje negatívne dopady na prírodné a kultúrne prostredie na rozdiel od masívneho turizmu. Je zložený z environmentálneho, sociálneho a ekonomického piliera.
11. Předmět zkoumání (vlastní předmět práce [zasazení „do vědy“]): Vysokohorské lokality obsahujú cenné prírodné prostredie, na ktorom môžu zanechať vplyvy cestovného ruchu trvale následky. V práci sa budem venovať mapovaniu (sociologickému výskumu) trvalo udržateľného cestovného ruchu vo vysokohorskom prostredí, konkrétne na horských chatách, očami jeho aktérov.
12. Hlavní vstupní hypotéza nebo hypotézy (2-4 na výběr): pro práci 1-2, možno však formulovať výskumné otázky, event. jen výskumný problém: Práca si kladie za cieľ zistiť, či horské chaty spĺňajú podmienky trvalo udržateľného cestovného ruchu v lokalite Vysoké Tatry.
13. Metodologický postup: metody a techniky, které budou v práci použity: pološtrukturované rozhovory, štúdium dokumentov, vlastné pozorovanie, triangulácia

14. Cíl DP (kromě ověření hypotéz a teoretického přínosu např. praktický přínos, vypracování metodologie, základ pro řešení problémů v praxi atd.): Závěr práce by mal priniesť nové návrhy a vylepšenia v oblasti trvalo udržateľného cestovného ruchu, ktoré môžu pomôcť zachovať zdravé životné prostredie a zároveň umožniť návštevníkom spoznávať vysokohorské prostredie v lokalite Vysoké Tatry.
15. Čím budú rozšíreny dosavadní znalosti (vědecká „přidaná hodnota DP“): Prínosom bude zmapovanie horského udržateľného cestovného ruchu a jeho dopadov na životné prostredie z environmentálneho, sociálneho a ekonomického hľadiska.
16. Jaké bude (bude-li) jejich teoretické zobecnění a přínos: Práca sa bude venovať definícii udržateľného turizmu a jeho konkrétnym podmienkam. Môže tým prispieť k doterajším teoretickým poznatkom o udržateľnom turizme v horskom prostredí.
17. Struktura DP (předběžný obsah – názvy oddílů a kapitol):

Teoretická časť

- Úvod
- Cestovný ruch
- Trvalo udržateľný cestovný ruch
- Horské prostredie a cestovný ruch
- Horské chaty a hotely
- Empirická časť
- Použité metódy a techniky výskumu
- Popis modelového územia
- Výskum
- Vlastné výsledky
- Diskusia
- Návrhy
- Záver
- Použitá literatúra

18. Předběžná bibliografie k tématu:

GODDE, P.M., PRICE, M.F., ZIMMERMANN, F.M. (eds) (2000): *Tourism and development in mountain regions*. CABI Publishing, CAB International, Wallingford, Oxon, UK, 357p., ISBN 0-85199-391-5

MESSERLI, B., IVES, J.D. (eds) (1997): *Mountains of the world. A global priority*. Parthenon Publishing, London/New York; United Nations University Press, Tokio, 450p., ISBN 1-85070-781-2

PÁSKOVÁ, M. (2003): *Vlivy cestovního ruchu na přírodní, i lidmi vytvořené prostředí a jejich časoprostorové souvislosti*. Dizertační práce, PšF UK Praha

PÁSKOVÁ, M. (2008): *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. Gaudeamus, Univerzita Hradec Králové, vydání první, 298s., ISBN 978-80-7041-658-7

ROHÁČ J., MEYER, M. (2004): *Introduction to sustainable tourism*. Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety, Berlin

19. Předpokládaný vedoucí DP: Ing. Michael Bartoš, CSc.
20. Důvod volby tématu (dosavadní znalosti, zázemí, praxe a zájem studenta):¹ Zájem o vysokohorskou turistiku a nakoľko som na strednej škole vyštudovala odbor Manažment regionálneho cestovného ruchu, rada by som získané poznatky využila pri písaní diplomovej práce.

Jinonice 26. 09. 2017

dipломant

vedoucí DP

vedoucí katedry SKE

---

¹ nepovinné

